

15-lecie CPE
str. 4-7

Punkt dla Przyrody
str. 12-13

Polsko-słowackie pogranicze
str. 40-41

w Centrum

Magazyn Projektów Europejskich

ISSN 2545-1383 **Nr 3/2023**

Słowo wstępne
str. 3

WYWIAD

15-lecie CPE
str. 4–7

OCHRONA ŚRODOWISKA

**Projekty ekologiczne w unijnej
perspektywie 2021-2027**
str. 8–9

FENiKS dla ochrony środowiska i klimatu
str. 10–11

Punkt dla Przyrody
str. 12–13

Doradcy energetyczni pomagają
str. 14–15

Program Czyste Powietrze
str. 16–17

**Dofinansowanie do przydomowych
mikroelektrowni**
str. 18–19

Nabory dla projektów OZE
str. 20–21

**Gospodarka obiegu zamkniętego szansą
na rozwój Polski Wschodniej**
str. 22–25

Nowe konkursy w programie LIFE
str. 26–27

Odpowiedzi znajdziemy w glebie
str. 28–29

FINANSE

**Premia termomodernizacyjna
z opcją grantu termomodernizacyjnego**
str. 30–31

Kredyt ekologiczny
str. 32–33

EDUKACJA

**Unijne wsparcie na rzecz edukacji
ekologicznej**
str. 34–35

WSPÓŁPRACA TRANSGRANICZNA

**Południowy Bałtyk dla zdrowych
ekosystemów**
str. 36–37

**Zieloni bohaterowie polsko-saksońskiego
pogranicza**
str. 38–39

**Zielone rozwiązania na polsko-słowackim
pograniczu**
str. 40–41

**Czyste i przyjazne środowisko
na wschodniej granicy Unii Europejskiej**
str. 42–43

Ekologia – wspólna sprawa
str. 44–45

EKSPERT RADZI

**Wykluczenie wykonawcy w postępowaniu
o zamówienie publiczne**
str. 46–47

Na eko(-)piknik: razem czy osobno?
str. 48–49

fot. CPE

Szanowni Państwo,

prezentujemy powakacyjny numer „w Centrum”, którego premierę zaplanowaliśmy podczas XXXII Forum Ekonomicznego w Karpaczu, organizowanego w tym roku pod hasłem „Nowe wartości Starego Kontynentu – Europa u progu zmian”. W tym kontekście refleksji nad przeszłością będę miał okazję do spojrzenia na 15 lat działalności Centrum Projektów Europejskich. Bardzo się cieszę, że mogę obserwować rozwój tak ważnej dla naszych regionów jednostki, gdzie spotykają się wyzwania, wartości oraz możliwości sąsiadujących ze sobą krajów, gdzie możemy decydować o efektywnym wykorzystywaniu Funduszy Europejskich.

Bieżący numer poświęcony jest w dużej mierze wyzwaniom ekologicznym, inicjatywom nastawionym na redukcję zanieczyszczeń czy termomodernizację. Przybliżamy Państwu dalej perspektywę finansową 2021-2027, prezentujemy

także bezpośrednie instrumenty Komisji Europejskiej.

Jednocześnie przedstawiamy Państwu ciekawe przykłady projektów z różnych programów współpracy transgranicznej i ponadnarodowej, gdzie ekologia i przyroda była w samym centrum uwagi. Wszystkie programy, którymi zajmuje się Centrum Projektów Europejskich, zostały zaakceptowane przez Komisję Europejską, trwają lub zakończyły się już pierwsze nabory wniosków. Programy z udziałem Rosji i Białorusi nie będą kontynuowane, a program z Ukrainą został zmodyfikowany, jednocześnie wolne środki europejskie zasilą m.in. programy z Ukrainą oraz Mołdawią.

Mam nadzieję, że – mimo wciąż trudnego okresu – lato dało Państwu wiele powodów do zadowolenia. Życzę wszystkim udanego powrotu do szkół, a moje myśli są dalej z uczniami z Ukrainy.

DR LESZEK BULLER
dyrektor Centrum Projektów Europejskich

Rozmowa z dyrektorem Centrum Projektów Europejskich Leszkiem Bullerem

fot. CPE

15-lecie CPE

W tym roku przypada 15. rocznica funkcjonowania Centrum Projektów Europejskich (CPE). Jest to dobra okazja, aby podsumować ten okres działalności instytucji, zwłaszcza że rozpoczyna się właśnie realizacja kolejnej unijnej perspektywy finansowej, a CPE stoi u progu nowych wyzwań.

Na początku warto przybliżyć naszym Czytelnikom genezę powstania Centrum Projektów Europejskich...

Centrum Projektów Europejskich jest państwową jednostką budżetową powołaną w grudniu 2008 roku zarządzeniem Ministra Rozwoju Regionalnego. Podstawowym celem CPE jest podniesienie efektywności absorpcji Funduszy Europejskich. Centrum podlega Ministrowi Funduszy i Polityki Regionalnej. Realizuje powierzone przez ministra zadania, za które odpowiadają poszczególne komórki merytoryczne CPE – Wspólne Sekretariaty programów: Południowy Bałtyk, Polska-Saksonia, Polska-Ukraina, a także Wydział Projektów Europejskiego Funduszu Społecznego, Wydział Kontroli oraz Wydział Informacji Funduszy Europejskich. 15. rocznica działalności CPE to doskonała okazja, aby podsumować naszą dotychczasową pracę.

Południowy Bałtyk jest jednym z najmłodszych programów Interreg. Jak jest on oceniany przez beneficjentów?

Program Interreg Południowy Bałtyk został zainaugurowany w 2008 roku jako nowość wśród Programów Europejskiej Współpracy Terytorialnej. Teraz, po latach intensywnego rozwoju, współpracy i czerpania z doświadczeń, program bazuje

na uwolnionym potencjale Południowego Bałtyku w zakresie niebieskiego i zielonego wzrostu poprzez współpracę transgraniczną między podmiotami lokalnymi oraz regionalnymi z Danii, Niemiec, Litwy, Polski i Szwecji.

W perspektywie 2007-2013 sfinansowano 69 projektów, a w perspektywie 2014-2020 dofinansowanie z Funduszy Europejskich otrzymały 62 przedsięwzięcia. Wszystkie inicjatywy stanowią odpowiedź na potrzeby zidentyfikowane przez uczestniczące w programie kraje, które działają w trosce o środowisko, gospodarkę, innowacyjność i zrównoważony rozwój regionu Morza Bałtyckiego.

Beneficjenci programu oceniają go pozytywnie, podkreślając skuteczność działań o zasięgu międzynarodowym, możliwość dzielenia się przez partnerów swoim doświadczeniem oraz *know-how*. Chwalą też pracę działającego w strukturze CPE Wspólnego Sekretariatu z siedzibą w Gdańsku, którego eksperci byli pomocni zarówno podczas procesu aplikacyjnego, jak i w fazie wdrażania projektów, doradzali w kwestiach związanych z zarządzaniem finansami i administracją oraz ułatwiali promocję przedsięwzięć.

Na całym obszarze polsko-niemieckiego pogranicza działają trzy programy współpracy

transgranicznej Interreg – po jednym dla każdego kraju związkowego graniczącego z Polską. Od 2007 roku w ramach CPE funkcjonował Wspólny Sekretariat programu Interreg Polska–Brandenburgia 2007-2013 z siedzibą w Zielonej Górze, jednak od 2015 roku kolejne programy na tym obszarze zarządzane są przez stronę niemiecką. Z kolei od 2015 roku za zarządzanie programem polsko-saksońskim odpowiedzialna jest strona polska, zaś Wspólny Sekretariat tego programu, z siedzibą we Wrocławiu, funkcjonuje w ramach CPE...

W ramach tego programu w latach 2015-2023 beneficjenci programu z obu państw zrealizowali 61 projektów regularnych, otrzymując każdorazowo dofinansowanie z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w wysokości do 85 proc. wydatków. Projekty dotyczyły bardzo szerokiego spektrum dziedzin: turystyka i ochrona dziedzictwa przyrodniczo-kulturalnego, edukacja, poprawa infrastruktury drogowej, współpraca w dziedzinie ochrony pożarowej, policji, ochrony zdrowia, nauki języka sąsiada, praktyk zawodowych i innych. Do tego zrealizowano kilkaset małych projektów o wartości do 30 tys. euro – najczęściej w dziedzinie współpracy kulturalnej.

Program Współpracy Transgranicznej Interreg Polska-Słowacja stanowi kontynuację inicjatywy zapoczątkowanej w 2004 roku...

Od tego czasu zainwestowano w rozwój polsko-słowackiego pogranicza ponad 411 mln euro z Funduszy Europejskich. W perspektywie na lata 2014-2020, w której budżet programu wynosił 178,6 mln euro, zostały zrealizowane przedsięwzięcia w ramach trzech osi priorytetowych: ochrony i rozwoju dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego, transportu oraz edukacji. Udało się dofinansować 90 projektów, dzięki czemu przebudowano 198 km dróg o charakterze transgranicznym, podjęto 450 wspólnych inicjatyw i odnowiono 480 obiektów infrastrukturalnych. Powstało ponad 3 tys. km transgranicznych szlaków rekreacyjnych, jak trasy tematyczne, rowe-rowe czy piesze.

Dla obecnej perspektywy programu na lata 2021-2027 budżet wynosi prawie 130 mln euro. Zostały określone cztery priorytety: klimat i bioróżnorodność, dostępność komunikacyjna, rozwój atrakcyjności turystycznej i współpraca mieszkańców pogranicza. Uwzględniono w nich transformację cyfrową oraz strategię

Europejskiego Zielonego Ładu. Po raz pierwszy w historii będzie premiowana partycypacja społeczna, a nowością jest udział małych i średnich przedsiębiorstw, które mogą zostać partnerami polsko-słowackich projektów.

Wspierana przez Unię Europejską polsko-ukraińska współpraca transgraniczna w sformalizowany sposób została zainicjowana 20 lat temu...

W 2003 roku rozpoczęły się prace nad przygotowaniem wspólnego programu poświęconego transgranicznym relacjom Polski, Białorusi i Ukrainy. Po roku przygotowań, w 2004 roku, uruchomiony został pierwszy program na lata 2004-2006. Po nim przyszedł kolejne edycje na lata 2007-2013 oraz 2014-2020. W związku z działaniami Białorusi na granicy z Polską, a także wspieraniem rosyjskiej agresji na Ukrainę na początku 2022 roku zawieszony został udział Białorusi w programie. W kolejnej perspektywie finansowej 2021-2027 realizowany będzie już dwustronny program Interreg NEXT Polska–Ukraina.

Jubileusz 20-lecia polsko-ukraińskiej współpracy transgranicznej, jaki obchodzimy w 2023 roku, stanowi doskonałą okazję do podsumowania przedsięwzięć i osiągnięć dokonanych w ciągu tych lat. Wspólne projekty przyczyniają się do społeczno-gospodarczego rozwoju regionu, wzrostu bezpieczeństwa oraz pogłębienia więzi sąsiedzkich na wschodniej granicy Unii Europejskiej. Program stanął też na wysokości zadania, jeśli chodzi o działania pomocowe i dostosowanie się do trudnej sytuacji po stronie ukraińskiej.

Ogółem w ramach wszystkich wspomnianych programów na przestrzeni lat zrealizowane zostały 293 polsko-ukraińskie projekty. W ich wdrożenie zaangażowanych było 614 polskich beneficjentów oraz 383 beneficjentów z Ukrainy. Inicjatywy głównie dotyczyły dziedzictwa kulturalnego i przyrodniczego, bezpieczeństwa, ochrony zdrowia, dostępności, turystyki, zarządzania granicą oraz działań na rzecz lokalnych społeczności.

W związku z rosyjską agresją na Ukrainę została zawieszona umowa finansowa pomiędzy Polską, Rosją i Unią Europejską, co w konsekwencji uniemożliwiło dalszą realizację projektów transgranicznych z partnerami z Rosji...

Współpraca transgraniczna realizowana między Polską a Rosją miała wieloletnią historię.

Wejście Polski do Unii Europejskiej umożliwiło polskim instytucjom uczestnictwo w Programie Sąsiedztwa Litwa-Polska-Obwód Kaliningradzki FR 2004-2006, realizowanym w ramach Inicjatywy Wspólnotowej Interreg IIIA. Łącznie w programie wdrożono 158 projektów. Jego kontynuację stanowił trójstronny Program Współpracy Transgranicznej Litwa-Polska-Rosja 2007-2013, w ramach którego łącznie zrealizowano 60 projektów w zakresie środowiska, dostępności, turystyki, edukacji oraz przedsiębiorczości. W kolejnej perspektywie finansowej 2014-2020 program z trójstronnego został przekształcony w bilateralny, polsko-rosyjski. Zostało w nim złożonych 118 wniosków, spośród których dofinansowanie otrzymało 28 projektów regularnych. W programie wdrożono również 3 duże projekty infrastrukturalne, wybrane w trybie pozakonkursowym.

Po wybuchu wojny pomiędzy Rosją a Ukrainą w 2022 roku dalsza współpraca z partnerami z Rosji była niemożliwa. Wszystkie środki wypłacone rosyjskim beneficjentom zostały uznane za niekwalifikowalne, odzyskane i przyznane polskim beneficjentom realizującym projekty w ramach programu. Fundusze te zostały przeznaczone na działania mające na celu wspieranie uchodźców z Ukrainy, a także na dodatkowe inicjatywy związane z tematyką poszczególnych projektów.

Jakie są doświadczenia z realizacji inicjatyw prospołecznych?

W tym zakresie, a dokładnie w obszarze Europejskiego Funduszu Społecznego, działa Wydział Europejskiego Funduszu Społecznego (WP EFS). WP EFS rozpoczął swoje funkcjonowanie w ramach CPE jako Krajowa Instytucja Wspomagająca dla Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki (PO KL) w perspektywie finansowej 2007-2013. Zapewniał wtedy wsparcie doradczo-organizacyjne Instytucjom Wdrażającym projekty innowacyjne i współpracy ponadnarodowej w ramach PO KL, w tym organizację szkoleń oraz spotkań informacyjno-promocyjnych (146 szkoleń i 40 spotkań w latach 2010-2011), organizację ponadnarodowych forów tematycznych (6 edycji) oraz prac 4 obszarowych Krajowych Sieci Tematycznych dla projektów innowacyjnych, a także prowadzenie bazy partnerów z zagranicy *Fishing pool*.

W ramach kolejnej perspektywy finansowej 2014-2020 WP EFS realizował zadania Instytucji

Pośredniczącej dla działania 4.3 Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój (PO WER). IP ogłosiła 17 konkursów i 12 naborów na projekty pozakonkursowe i podpisała 145 umów o dofinansowanie projektów na łączną kwotę ponad 497 mln zł. W obecnej perspektywie finansowej 2021-2027 WP EFS pełni funkcję Instytucji Pośredniczącej dla działań 1.1 oraz 1.7 programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego (FERS). Alokacja dla działań wynosi 929 mln zł: 229 mln zł dla działania 1.1 oraz 700 mln zł dla działania 1.7. W działaniu 1.7 zostały podpisane dwie umowy o dofinansowanie projektów o łącznej wartości niemal 327 mln zł.

Centrum Projektów Europejskich zajmuje się również kontrolą wydatków polskich beneficjentów w ramach unijnych programów...

W 2014 roku Minister Infrastruktury i Rozwoju ustanowił Centrum Projektów Europejskich kontrolerem. W związku z tym Wydział Kontroli w CPE kontrolował wydatki polskich beneficjentów w ramach Programów Europejskiej Współpracy Terytorialnej 2007-2013, w tym dla dwóch programów transnarodowych (Region Morza Bałtyckiego, Europa Środkowa) oraz dla programów międzyregionalnych (Interreg IVC, Urbact II, Espon 2013). W kolejnej perspektywie finansowej kontynuowaliśmy powierzone zadania kontrolera I stopnia w ramach transnarodowych i międzyregionalnych Programów Europejskiej Współpracy Terytorialnej 2014-2020.

Zadaniem Wydziału Kontroli była: kontrola administracyjna wydatków zadeklarowanych przez partnerów projektów, kontrola na miejscu realizacji projektów, informowanie o nieprawidłowościach, prowadzenie oceny *ex-ante* postępowań o udzielenie zamówienia publicznego, tworzenie i aktualizacja poradników dla partnerów w zakresie rozliczania projektów, opiniowanie podręczników programów, udzielanie partnerom wsparcia w zakresie właściwego udokumentowania wydatków deklarowanych w ramach rozliczenia projektu (w tym organizacja szkoleń, uczestniczenie w spotkaniach i grupach roboczych związanych z kontrolą zarówno na poziomie krajowym, jak i międzynarodowym).

W perspektywie finansowej 2007-2013 w ramach programów Interreg Europa Środkowa, Interreg Europa, Interreg Region Morza Bałtyckiego oraz programu Urbact II, ESPON Wydział Kontroli

CPE wystawił 368 certyfikatów, przeprowadzając w związku z nimi 17 kontroli postępowań Pzp.

W perspektywie finansowej 2014-2020 w ramach programów Interreg Europa Środkowa, Interreg Europa, Interreg Region Morza Bałtyckiego oraz programu Urbact III Wydział Kontroli CPE współpracował z 249 polskimi beneficjentami, realizującymi aż 566 projektów, dla których wystawił 3076 certyfikatów i przeprowadził: 294 kontrole postępowań Pzp, 15 kontroli trwałości, 80 kontroli na miejscu realizacji projektów, 40 szkoleń dla beneficjentów oraz ekspertów zewnętrznych. A to tylko część naszej pracy w trzech perspektywach finansowych.

Centrum Projektów Europejskich jest także częścią systemu informowania o Funduszach Europejskich...

Od 2010 roku Centrum Projektów Europejskich prowadzi Centralny Punkt Informacyjny FE (CPI). Ideą stworzenia CPI było zapewnienie osobom zainteresowanym korzystaniem z Funduszy Europejskich wiarygodnej i pełnej oraz bezpłatnej informacji o możliwych formach unijnego wsparcia. CPI to zespół specjalistów ds. FE, którzy poprzez profesjonalne konsultacje, spotkania informacyjne i szkolenia informują m.in. o realizowanych projektach dofinansowanych z FE i możliwościach skorzystania z nich, naborach wniosków, konkursach, źródłach dofinansowania oraz wielu innych aspektach

związanych z unijnym dofinansowaniem. CPI działa w ramach ogólnopolskiej Sieci Punktów Informacyjnych Funduszy Europejskich (PIFE).

Jak ważny jest system informowania o unijnych funduszach, pokazują liczby. W samym Centralnym Punkcie Informacyjnym FE w Warszawie od 2014 roku specjaliści udzielili łącznie ponad 153 tys. konsultacji. Obecnie CPI działa w ramach Wydziału Informacji FE (WIFE), który jednocześnie zajmuje się organizacją szkoleń oraz spotkań koordynacyjnych dla całej Sieci PIFE, a także szkoleniami dla beneficjentów i potencjalnych beneficjentów. Tylko od 2016 roku przeszkoliliśmy ok. 3,3 tys. osób z bardzo szerokiej tematyki: od rozliczania i kwalifikowalności wydatków w projektach, analizy finansowej, zasad wyłaniania wykonawców w projektach, pomocy publicznej, realizacji projektów B+R, efektywności energetycznej po obszary miękkich umiejętności związanych z wystąpieniami publicznymi, radzeniem sobie z emocjami czy pracą z klientem. Do zadań WIFE należy również opracowywanie, wydawanie i dystrybucja materiałów informacyjno-promocyjnych dotyczących zagadnień związanych z FE (jak np. Magazyn Funduszy Europejskich „w Centrum”, album „Zatrzymane w kadrze. Fundusze Europejskie w obiektywie” czy broszury informacyjne).

**Pytania opracowali konsultanci
Centralnego Punktu Informacyjnego FE
w Warszawie**

fot. Shutterstock

Projekty ekologiczne w unijnej perspektywie 2021-2027

W ciągu ostatnich kilku dziesięcioleci stale wzrasta świadomość ludzkości dotycząca konieczności ochrony środowiska naturalnego oraz prowadzenia działań proekologicznych. W obliczu narastającego kryzysu klimatycznego i degradacji środowiska projektowanie oraz wdrażanie inicjatyw ekologicznych staje się nie tylko moralnym obowiązkiem, ale także kluczowym elementem zrównoważonego rozwoju gospodarczego. W latach 2021-2027 Unia Europejska kontynuuje swoje zaangażowanie w projekty ekologiczne, bazując na osiągnięciach poprzednich perspektyw finansowych, w tym w Programie Operacyjnym Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020 (PO WER 2014-2020).

Projekty ekologiczne w perspektywie finansowej 2021-2027 są wspierane zarówno z Funduszy Europejskich, jak i ze środków krajowych. Główne źródła finansowania to:

- Fundusz Spójności i Fundusz Rozwoju Regionalnego,
- programy Europejskiego Banku Inwestycyjnego (EBI) i Europejskiego Funduszu Inwestycyjnego (EFI),
- Program LIFE.

Środki z Funduszu Spójności i Funduszu Rozwoju Regionalnego odgrywają znaczącą rolę w finansowaniu projektów ekologicznych w ramach polityki spójności UE. Wspierają inicjatywy służące zrównoważonemu rozwojowi regionalnemu. Finansują projekty związane z efektywnością energetyczną, odnawialnymi źródłami energii oraz poprawą jakości powietrza.

Za zarządzanie programem Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027 jest odpowiedzialna Instytucja Zarządzająca, znajdująca się w strukturach Ministerstwa Funduszy i Polityki Regionalnej. Odpowiada ona za sprawną i prawidłową realizację programu – zarówno w ujęciu całościowym, jak i na poziomie poszczególnych projektów. Ponadto wydaje zalecenia i podręczniki dotyczące różnych aspektów związanych z realizacją programu oraz prowadzi działania promocyjno-informacyjne.

W ramach programów EBI i EFI można uzyskać pomoc finansową na realizację projektów z zakresu ekologii, polegającą na udzieleniu kredytów oraz gwarancji, a także pozyskaniu środków na rynkach kapitałowych. Fundusze są

przeznaczone m.in. na inwestycje w odnawialne źródła energii, transport niskoemisyjny oraz efektywność energetyczną.

Program LIFE to jedyny program Unii Europejskiej ukierunkowany wyłącznie na współfinansowanie przedsięwzięć z dziedziny ochrony środowiska, w tym przyrody oraz wpływu człowieka na klimat i dostosowania się do jego zmian.

Głównym celem programu jest wspieranie procesu wdrażania wspólnotowego prawa ochrony środowiska, realizacja unijnej polityki w tym zakresie, a także identyfikacja i promocja nowych rozwiązań dla problemów dotyczących środowiska i klimatu.

Program LIFE, funkcjonujący w UE nieprzerwanie od 1992 roku, będzie kontynuowany w nowej perspektywie finansowej 2021-2027. Najświeższych informacji na ten temat udziela Krajowy Punkt Kontaktowy LIFE podczas organizowanych wydarzeń.

Poprzednia perspektywa finansowa, obejmująca okres 2014-2020, wpłynęła znacząco na rozwój inicjatyw ekologicznych. PO WER 2014-2020 stworzył dogodne warunki dla przedsiębiorstw, które chciały działać w sposób zrównoważony.

Beneficjenci uzyskali wsparcie na innowacje i rozwój przedsiębiorczości ekologicznej w Polsce, w tym zwłaszcza na projekty związane z efektywnością energetyczną, odnawialnymi źródłami energii oraz technologiami proekologicznymi.

Dofinansowanie działań proekologicznych staje się coraz bardziej istotne z kilku powodów. Po pierwsze, inwestycje w projekty ekologiczne przyczyniają się do poprawy jakości życia obywateli poprzez redukcję zanieczyszczeń i ochronę zdrowia publicznego. Po drugie, dzięki takim projektom powstają nowe miejsca pracy, zwłaszcza w sektorze energii odnawialnej i innych branż związanych z ochroną środowiska. Ponadto działania proekologiczne skutkują redukcją emisji gazów cieplarnianych, co jest kluczowe w walce z kryzysem klimatycznym.

Projekty ekologiczne w perspektywie finansowej 2021-2027 stanowią istotny element walki ze zmianami klimatycznymi i degradacją środowiska. Dzięki wsparciu finansowemu z różnych źródeł, takich jak Fundusz Spójności, Fundusz Rozwoju Regionalnego, programy EBI i EFI oraz Program LIFE, możliwe jest wdrażanie kolejnych inicjatyw proekologicznych. Znaczący wpływ PO WER 2014-2020 na rozwój przedsiębiorczości ekologicznej stanowi dowód na to, że inwestycje w projekty ekologiczne przynoszą realne korzyści zarówno dla gospodarki, jak i dla środowiska naturalnego.

W obliczu narastającego kryzysu klimatycznego kontynuowanie i zwiększanie wsparcia dla działań proekologicznych jest kluczowe dla przyszłego dobrostanu oraz dobrobytu naszej planety.

MARCIN TYLCZYŃSKI
Wydział Projektów EFS
Centrum Projektów Europejskich

fot. Shutterstock

FENiKS dla ochrony środowiska i klimatu

Jednostki samorządu terytorialnego, a także małe i średnie firmy znajdują się wśród beneficjentów Programu Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027 (FENiKS). Na przełomie trzeciego i czwartego kwartału br. ogłaszane będą pierwsze konkursy dotyczące m.in. adaptacji do zmian klimatu oraz transformacji w kierunku gospodarki przyjaznej środowisku i o obiegu zamkniętym.

Adaptacja wybranych miast do zmian klimatu

Do 31 października br. przedstawiciele administracji publicznej oraz służby publiczne mogą składać wnioski w ramach priorytetu FENX.01 Wsparcie sektorów energetyka i środowisko z Funduszu Spójności, działanie FENX.01.02 Adaptacja terenów zurbanizowanych do zmian klimatu. Planowane są dotacje na finansowanie zrównoważonych systemów gospodarowania wodami opadowymi z udziałem zieleni lub zielono-niebieskiej infrastruktury oraz – o ile to możliwe – z wykorzystaniem rozwiązań opartych na przyrodzie.

WAŻNE!

W ramach działania zostaną wdrożone inwestycje zawarte w miejskich planach adaptacji do zmian klimatu. Obejmują one m.in. zrównoważone i zaadaptowane do zmian klimatu systemy gospodarowania wodami opadowymi oraz rozwój zielono-niebieskiej infrastruktury.

Wsparcie skierowane będzie do 44 miast, które uczestniczyły w realizacji projektu „Opracowanie planów adaptacji do zmian klimatu w miastach powyżej 100 tys. mieszkańców”, oraz do m. st. Warszawy. Dotacje związane z finansowaniem gospodarowania wodami opadowymi wspierać będą tworzenie systemów zapobiegających podtopieniom i zalaniu, jak również

ograniczaniu skutków tych zjawisk. Istotne jest, aby wśród rezultatów projektów znalazły się:

- zwiększenie odporności na ekstremalne zjawiska pogodowe (ulewy i powodzie błyskawiczne),
- spowolnienie odpływu wód opadowych i retencjonowanie wody w zlewniach lokalnych wraz z systemami dystrybucji w czasie suszy.

Wsparcie ochrony zagrożonych gatunków przyrodniczych

W ramach tego samego priorytetu w działaniu FENX.01.05 Ochrona przyrody i rozwój zielonej infrastruktury od 31 października br. do 31 stycznia 2024 roku przyjmowane będą aplikacje dotyczące ochrony *in-situ* lub *ex-situ* zagrożonych gatunków oraz siedlisk przyrodniczych.

O wsparcie finansowe będą mogły się ubiegać partnerstwa projektowe, w tym przedsiębiorstwa, instytucje nauki i edukacji, a także m.in. organizacje społeczne i związki wyznaniowe.

WAŻNE!

Projekty powinny obejmować ochronę czynną gatunków roślin, zwierząt i grzybów oraz siedlisk przyrodniczych w oparciu o zatwierdzone dokumenty planistyczne dla obszarów Natura 2000, parków narodowych i rezerwatów przyrody (o ile te parki i rezerваты pokrywają się częściowo lub całkowicie z obszarem Natura 2000).

Finansowane będą również inicjatywy związane m.in. z prowadzeniem kompleksowych przedsięwzięć na rzecz ochrony gatunkowej o ponadregionalnej skali oddziaływania na obszarach Natura 2000 oraz siedliskach poza nimi.

Zapobieganie klęskom żywiołowym i katastrofom wywołanym przez zmiany klimatu

Kolejną propozycją udziału w programie FENiKS jest konkurs w ramach priorytetu FENX.02 Wsparcie sektorów energetyka i środowisko, działanie FENX.02.04 Adaptacja do zmian klimatu oraz zapobieganie klęskom i katastrofom, dofinansowany z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego. O dotacje mogą się ubiegać przedstawiciele administracji publicznej. Celem tego działania jest wspieranie przystosowania się do zmian klimatu oraz zapobiegania ryzyku związanemu z klęskami żywiołowymi i katastrofami. Dodatkowo chodzi o odporność na zmiany i katastrofy naturalne z uwzględnieniem podejścia ekosystemowego.

WAŻNE!

Dofinansowanie można otrzymać m.in. na:

- wspieranie tworzenia małej retencji wodnej,
- renaturyzację przekształconych cieków wodnych i obszarów od wód zależnych,
- budowę, przebudowę lub remont urządzeń wodnych oraz infrastruktury towarzyszącej (pod warunkiem, że urządzenia i infrastruktura służyć będą zmniejszeniu skutków powodzi lub suszy).

Zgodnie z wytycznymi konkursu finansowaniem UE mogą być objęte również obszary leśne. Chodzi tu o kontynuację działań związanych z adaptacją lasów do zmian klimatu. Projekty z zakresu

małej retencji w ekosystemach leśnych mogą dotyczyć m.in. odbudowy, modernizacji i budowy małych urządzeń piętrzących. Istotne jest bowiem spowolnienie odpływu wód powierzchniowych oraz podniesienie poziomu wody gruntowej na obszarach przyległych, takich jak np. jazy czy groble. Warunkiem koniecznym jest zapewnienie drożności cieku wodnego dla ryb. Wyłączeniu z finansowania podlegają piętrzenia dla małych elektrowni wodnych. Projekty z zakresu renaturyzacji przekształconych cieków wodnych oraz obszarów od wód zależnych powinny dotyczyć m.in. przywracania ciągłości ekologicznej cieków i zdolności wód do samooczyszczania. Oczekiwane są również działania na rzecz odtwarzania oraz ochrony stref buforowych wzdłuż cieków czy odtwarzanie mokradeł i poprawa warunków wodnych torfowisk.

WAŻNE!

Celem nadrzędnym przedsięwzięć zakwalifikowanych do unijnego dofinansowania powinno być zapewnienie bezpieczeństwa powodziowego oraz przeciwdziałanie suszy. Podjęte w ramach projektów czynności w zakresie budowy, przebudowy lub remontu urządzeń wodnych i infrastruktury towarzyszącej mają przeciwdziałać zbyt intensywnym wpływom wody, które mogą powodować nadmierną, niszczącą erozję.

Projekty w ramach konkursu z zakresu adaptacji do zmian klimatu i zapobiegania katastrofom muszą spełniać wymogi prawa unijnego, w tym ramowej dyrektywy wodnej oraz dyrektywy siedliskowej. Dodatkowo wpisywać się powinny w założenia krajowych dokumentów, m.in. planów zarządzania ryzykiem powodziowym. Nabór wniosków w konkursie trwa do 31 października 2023 roku.

MAGDALENA POKRZYCKA-WALCZAK

fot. J. Smarczewski/CKPS

Punkt dla Przyrody

Wiele organizacji i instytucji zdaje sobie sprawę, że w obliczu gwałtownie postępujących zmian klimatu działania na rzecz ochrony przyrody stają się priorytetowe, ale niestety często brakuje im na to niezbędnych środków finansowych. Rozwiązaniem mogą być fundusze zewnętrzne, np. unijne, jednak sam proces ich pozyskania, a także rozliczania nie jest łatwy.

Wychodząc naprzeciw tym potrzebom, uruchomiono nową formę wsparcia dla przyszłych beneficjentów, chcących skorzystać z dofinansowania z Funduszy Europejskich w tym właśnie zakresie.

Od marca br. w Centrum Koordynacji Projektów Środowiskowych (CKPS) działa Punkt dla Przyrody – miejsce, w którym potencjalni odbiorcy środków UE mogą uzyskać profesjonalną pomoc w poszukiwaniu źródeł finansowania na rzecz ochrony przyrody w ramach unijnej perspektywy budżetowej na lata 2021-2027.

Punkt świadczy bezpłatne usługi informacyjno-doradcze dla podmiotów zainteresowanych następującymi programami:

- Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat i Środowisko (FENiKS),
- Fundusze Europejskie dla Polski Wschodniej (FEPW),
- 16 programów regionalnych dla województw.

Działalność Punktu dla Przyrody jest finansowana z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach programu Pomoc Techniczna dla Funduszy Europejskich. Jest to miejsce, gdzie można skonsultować pomysł na projekt, skorzystać z doradztwa, pozyskać informacje o konkursach oraz otrzymać wsparcie w przygotowaniu i skutecznym złożeniu wniosku o dofinansowanie.

Ośrodek oferuje także udział w bezpłatnych szkoleniach i warsztatach dla tych, którzy dopiero planują ubiegać się o środki z Funduszy Europejskich, oraz tych, którzy już są beneficjentami i chcą z sukcesem rozliczyć projekt.

Główne obszary tematyczne szkoleń to:

- aplikowanie o środki UE,
- zamówienia publiczne oraz w trybach konkurencyjnych,
- procedury OOS (tj. oceny oddziaływania na środowisko),
- prawo budowlane,
- rozliczanie projektów,
- trwałość i zamykanie projektów,
- szczególne wytyczne, takie jak: kwalifikowalność wydatków, dostępność dla osób z niepełnosprawnościami, promocja, RODO oraz wizyty studyjne i wymiana najlepszych praktyk.

Liczy się pomysł

Jeśli potencjalny beneficjent ma pomysł na projekt z zakresu ochrony przyrody, eksperci Punktu dla Przyrody wskażą mu program i działanie, z których będzie możliwe pozyskanie dofinansowania, oraz odpowiedzą, jak zaplanować projekt i pomogą wypełnić wniosek. Z takim wsparciem przedsięwzięcie szybciej nabierze realnych kształtów.

Fundusze Europejskie na ochronę przyrody

Punkt dla Przyrody powstał z myślą o tym, aby przeprowadzić beneficjenta przez najtrudniejsze etapy uzyskania dofinansowania, a następnie jego rozliczenia. Ekspertki ośrodka posiadają wieloletnie doświadczenie we wdrażaniu i rozliczaniu

projektów UE dotyczących ochrony przyrody, w związku z czym wiedzą, w jaki sposób uczynić proces zdobycia dofinansowania bardziej przejrzystym i zrozumiałym dla wnioskodawców.

Dzięki ich wiedzy podmioty korzystające z działalności Punktu dla Przyrody mogą lepiej zaplanować oraz przygotować swój projekt tak, aby w przyszłości uniknąć nieprawidłowości i korekt finansowych nakładanych przez instytucje kontrolujące realizację projektów unijnych.

Wszystko zaczyna się od pomysłu, który jest siłą napędową każdego działania. Jako eksperci wspieramy naszych beneficjentów od momentu weryfikacji pomysłu na projekt z zakresu ochrony przyrody, poprzez przejście przez procedury unijne i krajowe, złożenie wniosku o dofinansowanie, kończąc na realizacji oraz zamknięciu projektu. Z jednej strony naszym celem jest zwiększenie zainteresowania i absorpcji środków europejskich na ochronę przyrody wśród podmiotów, które z nich dotychczas nie korzystały, z drugiej – ułatwienie wszystkim beneficjentom, nawet tym doświadczonym, rozliczenia projektów pod względem finansowym oraz spełnienia warunków udzielonego dofinansowania, w tym osiągnięcia zakładanych efektów ekologicznych.

ANNA ZAWIŁA-NIEDŹWIECKA
zastępca dyrektora CKPŚ
nadzorująca działalność
Punktu dla Przyrody

Wsparcie ekspertów

Z ekspertami można kontaktować się telefonicznie pod numerami: 22 318 70 82, 22 113 35 58, 22 318 70 67, 22 318 70 35, 22 318 70 41 lub pisząc na adres mailowy: CWB@ckps.lasy.gov.pl. Zespół specjalistów jest także dostępny i gotowy do udzielenia wsparcia merytorycznego w czasie

indywidualnych spotkań w siedzibie Punktu dla Przyrody w Warszawie przy ul. Kolejowej 5/7 oraz podczas szkoleń i warsztatów.

Aktualnie trwają prace nad projektem oraz wdrożeniem innowacyjnego portalu internetowego, przystosowanego do świadczenia zintegrowanych usług doradczych (edukacyjnych i eksperckich) dla projektodawców oraz beneficjentów projektów przyrodniczych.

Portal będzie stanowił nie tylko narzędzie kontaktu z ekspertami i miejsce agregowania informacji o trwających naborach wniosków, lecz także posłuży rozwijaniu mechanizmów współpracy pomiędzy podmiotami planującymi i realizującymi projekty przyrodnicze oraz stymulowaniu wymiany doświadczeń i najlepszych praktyk w zakresie realizacji projektów z ochrony przyrody.

Z usług Punktu dla Przyrody skorzystać mogą:

- organizacje pozarządowe,
- uczelnie wyższe, instytucje badawczo-naukowe,
- samorządy terytorialne,
- parki narodowe i krajobrazowe,
- jednostki Lasów Państwowych,
- instytucje odpowiedzialne za ochronę przyrody i za koordynację sieci Natura 2000 w Polsce (Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska, Generalny Inspektorat Ochrony Środowiska, Regionalne Dyrekcje Ochrony Środowiska), jak również inne podmioty działające na rzecz ochrony środowiska i przyrody, które są wskazane w dokumentach programowych.

ALEKSANDRA BIAŁOWĄS
Punkt dla Przyrody
Centrum Koordynacji
Projektów Środowiskowych
www.ckps.lasy.gov.pl/punkt-dla-przyrody

Doradcy energetyczni pomagają

Nie wszystkie osoby i podmioty, które chcą inwestować w poprawę efektywności energetycznej czy OZE, są biegłe w tej dziedzinie. Każdemu jednak zależy na tym, aby zrealizowana inwestycja służyła na lata. W ramach projektu Doradztwo Energetyczne można uzyskać bezpłatne porady i wsparcie oraz wziąć udział w szkoleniach.

Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej realizuje projekt „Ogólnopolski system wsparcia doradczego dla sektora publicznego, mieszkaniowego oraz przedsiębiorstw w zakresie efektywności energetycznej oraz OZE” we współpracy z partnerami (wojewódzkie fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej oraz województwo lubelskie). Przedsięwzięcie jest aktualnie finansowane ze środków Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko na lata 2014-2020 w ramach I Osi Priorytetowej poddziałanie 1.3.3 „Zmniejszenie emisyjności gospodarki”, a wysokość wsparcia to prawie 119 mln zł. Inicjatywa będzie kontynuowana do 2029 roku w ramach programu Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027.

Doradcy energetyczni spieszą z bezpłatną pomocą

W ramach projektu zbudowano sieć profesjonalnych doradców energetycznych, którzy świadczą swoje usługi na terenie całego kraju. Udzielają oni nieodpłatnych informacji, porad oraz konsultacji w zakresie gospodarki niskoemisyjnej, efektywności energetycznej i odnawialnych źródeł energii. Z porad mogą korzystać osoby fizyczne, przedsiębiorstwa, jak również sektor publiczny (np. gminy) czy sektor mieszkaniowy (np. wspólnoty oraz spółdzielnie mieszkaniowe).

Czego można oczekiwać od doradców? Pomagają oni w planowaniu i wdrażaniu inwestycji przyjaznych środowisku, szukają źródeł finansowania inwestycji, szkolą (również kandydatów na energetyków gminnych), a także prowadzą działania informacyjno-edukacyjne. Ponadto wspierają oni w przygotowaniu, weryfikacji i wdrożeniu planów gospodarki niskoemisyjnej. Taki plan to dokument, w ramach którego gmina ustala działania w zakresie racjonalnego gospodarowania energią na danym terenie.

Celem pracy doradców energetycznych jest:

- zmniejszenie emisji zanieczyszczeń,
- poprawa jakości powietrza,
- ograniczenie wykorzystywania nieodnawialnych zasobów naturalnych,
- podnoszenie świadomości ekologicznej społeczeństwa.

Jak skontaktować się z doradcą? Wystarczy na stronie www.doradztwo-energetyczne.gov.pl otworzyć zakładkę Kontakt/Kontakt z doradcami. Znajduje się tam ich ogólnopolska lista wraz z adresami mailowymi oraz telefonami.

Energetycy gminni się szkolą

Energetyk gminny to pracownik jednostki samorządu terytorialnego, którego zadaniem jest wsparcie realizacji inwestycji na terenie gminy

służących ograniczeniu zużycia energii, zmniejszeniu zanieczyszczeń powietrza oraz powstawaniu nowych źródeł energii odnawialnej. Jest zaangażowany w opracowywanie planów gospodarki niskoemisyjnej i zaopatrzenia w energię, wyszukuje oraz ocenia możliwości inwestycyjne, pozyskuje niezbędne fundusze i uczestniczy w procedurze przetargowej, np. zakupu energii. Zna też aktualne regulacje prawne w dziedzinie energetyki, promuje oszczędzanie energii i wykorzystywanie OZE, a także zajmuje się organizacją wydarzeń edukacyjnych.

Jak zostać energetykiem gminnym? Wystarczy wziąć udział w bezpłatnym szkoleniu w ramach projektu doradztwa energetycznego. Kandydatów zgłaszają jednostki samorządu terytorialnego (zgłaszającym jest wójt, burmistrz, prezydent, starosta). Kandydatem takim może być:

- pracownik jednostki samorządu terytorialnego, który w ramach swoich obowiązków zajmuje się efektywnością energetyczną lub któremu takie obowiązki zostaną powierzone po szkoleniu;
- osoba niebędąca pracownikiem jednostki samorządu terytorialnego, która po odbyciu szkolenia zostanie zatrudniona w jednostce samorządu terytorialnego i będzie wykonywać powyższe obowiązki.

Dla kandydatów na energetyków gminnych, ale też dla tych, którzy już swoje szkolenie ukończyli, na portalu www.doradztwo-energetyczne.gov.pl można znaleźć niemal dwustustronicowy „Poradnik Energetyka Gminnego” (do urzędów gmin trafia on też w wersji drukowanej). Opracowali go doradcy energetyczni i stanowi on wsparcie w realizacji zadań gminy z dziedziny zwiększania efektywności energetycznej oraz poprawy jakości powietrza. Zawiera szeroki przekrój zagadnień, zaczynając od regulacji prawnych, poprzez aspekty planowania, wiedzę techniczną aż po ekonomikę i finansowanie przedsięwzięć. Jako źródło użytecznej wiedzy służyć może nie tylko władzom samorządu terytorialnego, ale również innym podmiotom, takim jak np.:

- przedsiębiorcy (np. rozdział „Techniczne rozwiązania poprawy efektywności energetycznej w przedsiębiorstwach”),
- spółdzielnie i wspólnoty mieszkaniowe (rozdział „Efektywność energetyczna w budownictwie”),
- ciepłownie (rozdział „Efektywność energetyczna w ciepłownictwie”),
- osoby fizyczne (rozdział „Odnawialne źródła energii”).

Szkolenia kandydatów na energetyków gminnych prowadzone są online. Według stanu na koniec lutego br. w samym województwie lubelskim przeszkolono 152 osoby, reprezentujące 127 jednostek samorządu terytorialnego (prawie 60 proc. gmin z regionu).

W sumie w Polsce do tego czasu przeszkolono łącznie 2247 osób z 1501 gmin i 16 powiatów, czyli z około 60 proc. wszystkich polskich gmin.

Na portalu www.doradztwo-energetyczne.gov.pl w zakładce „Zapisy na wydarzenia” można znaleźć terminy najbliższych szkoleń, nie tylko dla kandydatów na energetyków gminnych.

Audyt energetyczny

Osoby fizyczne, podmioty publiczne, przedsiębiorcy, spółdzielnie oraz wspólnoty mieszkaniowe realizujące inwestycje z zakresu termomodernizacji, modernizacji źródła ciepła, sieci ciepłowniczej, oświetlenia itp., ubiegając się o unijne dofinansowanie na inwestycje, służące zmniejszeniu zużycia energii cieplnej i/lub elektrycznej, muszą posiadać audyt energetyczny.

To opracowanie, które określa ramy oraz parametry techniczne i ekonomiczne przedsięwzięcia z zakresu efektywności energetycznej, wskazując optymalne rozwiązania, przy uwzględnieniu kosztów realizacji inwestycji, oraz uzyskaną oszczędność energii.

Audyt wykonany błędnie lub niekompletny może skutkować zarówno wydłużeniem oceny wniosku o dofinansowanie, jak i nawet jego odrzuceniem. W związku z tym warto skorzystać z usług doradców energetycznych, którzy w ramach swojej oferty sprawdzają zgodność audytu energetycznego z wymogami Rozporządzenia Ministra Infrastruktury z 17 marca 2009 r. w sprawie szczegółowego zakresu i form audytu energetycznego oraz części audytu remontowego, wzorów kart audytów, a także algorytmu oceny opłacalności przedsięwzięcia termomodernizacyjnego (Dz.U. 2009 nr 43 poz. 346 z późn.zm.) oraz weryfikują go pod kątem zgodności z kryteriami danego źródła finansowania.

Zainteresowani ofertą projektu doradztwa energetycznego powinni zajrzeć na portal www.doradztwo-energetyczne.gov.pl, gdzie znajduje się więcej przydatnych informacji.

DOMINIK KRZYSZTOFOWICZ

Program Czyste Powietrze

Nadchodzi jesień, a wraz z nią chłody, które w Polsce oznaczają sezon grzewczy. W tym czasie jak bumerang powraca temat czystości powietrza, o którym na moment zapomnieliśmy, ciesząc się słoneczną i ciepłą, letnią aurą. Smog – jak nazywamy zanieczyszczone powietrze – co roku zabija setki tysięcy ludzi w Europie. Można go ograniczyć m.in. instalując bardziej ekologiczne źródła ciepła. Pomaga w tym program Czyste Powietrze.

Jak podaje portal naukawpolsce.pl niemieccy naukowcy ustalili, że w 2015 roku zanieczyszczone powietrze przyczyniło się do blisko 790 tys. zgonów w całej Europie (źródło: <https://naukawpolsce.pl/aktualnosci/news%2C33206%2Czanieczyszczenie-powietrza-zbiera-dwukrotnie-wieksze-zniwo-niz-szacowano>). To samo źródło podaje, że w Polsce aż 150 zgonów na 100 tys. osób rocznie jest spowodowanych właśnie zanieczyszczonym powietrzem.

Unia Europejska od lat stara się walczyć o czystsze powietrze. Zgodnie z programem „Czyste powietrze dla Europy” z 2013 roku w dyrektywie (UE) 2016/2284 (w sprawie krajowych poziomów emisji) określono bardziej rygorystyczne krajowe pułapy emisji dla 5 głównych zanieczyszczeń: dwutlenku siarki, tlenków azotu, niemetanowych lotnych związków organicznych, amoniaku i drobnych cząstek stałych. A to tylko jedno z wielu działań podejmowanych na stopniu unijnym. W nowej perspektywie unijnej na lata 2021-2027 w ramach programu Czyste Powietrze, stanowiącego element większego programu Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko (FEnIKS), możliwe jest pozyskanie dotacji oraz pożyczek na wymianę źródła ciepła na bardziej ekologiczne i podniesienie efektywności energetycznej jednorodzinnych budynków mieszkalnych. Cel nadrzędny to poprawa jakości powietrza oraz zmniejszenie emisji gazów cieplarnianych.

Kto może ubiegać się o dotację na wymianę źródła ciepła? Program Czyste Powietrze skierowany jest do właścicieli i współwłaścicieli domów jednorodzinnych oraz wydzielonych w nich lokali mieszkalnych z wyodrębnioną księgą wieczystą. Na kompleksową termomodernizację budynków oraz wymianę nieefektywnych, starych źródeł ciepła beneficjenci mogą otrzymać nawet 135 tys. zł. Poziom dofinansowania zależy od zamożności wnioskodawcy.

Podstawowy poziom dofinansowania – maksymalnie 66 tys. zł w przypadku kompleksowej termomodernizacji z instalacją fotowoltaiczną (PV) skierowany jest do osób fizycznych, które są właścicielami lub współwłaścicielami domów jednorodzinnych (lub wydzielonych lokali – jak wskazano powyżej) i nie osiągają rocznego dochodu wyższego niż 135 tys. zł (po zsumowaniu dochodów z różnych źródeł).

Taki beneficjent może uzyskać dotację:

- maksymalnie 66 tys. zł na wymianę starego źródła ciepła (na paliwo stałe) na pompę ciepła typu powietrze-woda lub gruntową pompę ciepła; dotacja może być przeznaczona na demontaż starego pieca oraz zakup i montaż nowego; dodatkowo mogą być wykonane: demontaż oraz zakup i montaż nowej instalacji centralnego ogrzewania lub CWU (czyli ciepłej wody użytkowej), w tym kolektorów słonecznych,
 - zakup i montaż mikroinstalacji fotowoltaicznej,
 - zakup i montaż wentylacji mechanicznej z odzyskiem ciepła,
 - zakup i montaż ocieplenia przegród budowlanych, okien, drzwi zewnętrznych, drzwi czy bram garażowych (zawiera również demontaż),
 - dokumentacja dotycząca powyższego zakresu: audyt energetyczny, dokumentacja projektowa, ekspertyzy;
- maksymalnie 56 tys. zł na demontaż starego pieca na paliwo stałe oraz zakup i montaż innego źródła ciepła niż wymienione w pierwszym podpunkcie, a także zakup i montaż kotłowni gazowej; dodatkowo mogą być wykonane (dopuszcza się wybór więcej niż jednego elementu z zakresu):
 - demontaż oraz zakup i montaż nowej instalacji centralnego ogrzewania lub CWU (w tym kolektorów słonecznych, pompy ciepła wyłącznie do CWU),
 - zakup i montaż mikroinstalacji fotowoltaicznej,

- zakup i montaż wentylacji mechanicznej z odzyskiem ciepła,
- zakup i montaż ocieplenia przegród budowlanych, okien, drzwi zewnętrznych, drzwi/bram garażowych (zawiera również demontaż),
- dokumentacja dotycząca powyższego zakresu: audyt energetyczny, dokumentacja projektowa, ekspertyzy;
- maksymalnie 33 tys. zł na przedsięwzięcie nieobejmujące wymiany źródła ciepła, ale uwzględniające:
 - zakup i montaż wentylacji mechanicznej z odzyskiem ciepła,
 - zakup i montaż ocieplenia przegród budowlanych, okien, drzwi zewnętrznych, drzwi/bram garażowych (zawiera również demontaż),
 - wykonanie dokumentacji dotyczącej powyższego zakresu: audytu energetycznego, dokumentacji projektowej, ekspertyz.

W przypadku podstawowego poziomu dofinansowania możliwe formy dopłaty to dotacja i dotacja na częściową spłatę kapitału kredytu bankowego.

Podwyższony poziom dofinansowania – maksymalnie 99 tys. zł w przypadku przedsięwzięcia obejmującego kompleksową termomodernizację z instalacją fotowoltaiczną (PV) – trafi do właścicieli lub współwłaścicieli budynków jednorodzinnych lub wydzielonego lokalu jak wyżej, u których przeciętny miesięczny dochód na jednego członka gospodarstwa domowego nie przekracza kwoty:

- 1894 zł w gospodarstwie wieloosobowym,
- 2651 zł w gospodarstwie jednoosobowym.

W przypadku tego poziomu dofinansowania możliwe jest uzyskanie nie tylko dotacji, ale też

dotacji z prefinansowaniem, dotacji na częściową spłatę kredytu oraz pożyczki dla gmin. Dotacje i kredyty można przeznaczyć na podobne cele jak w przypadku dotacji w podstawowym poziomie dofinansowania.

O najwyższy poziom dofinansowania (nawet 135 tys. zł) mogą ubiegać się właściciele i współwłaściciele domów jednorodzinnych lub lokali jak opisane powyżej, u których przeciętny dochód na członka gospodarstwa domowego nie przekracza kwoty:

- 1090 zł w gospodarstwie wieloosobowym,
- 1526 zł w gospodarstwie jednoosobowym lub
- ma ustalone prawo do otrzymywania zasiłku stałego, zasiłku okresowego, zasiłku rodzinnego lub specjalnego zasiłku opiekuńczego, potwierdzone w zaświadczeniu wydanym na wniosek beneficjenta przez wójta, burmistrza lub prezydenta miasta, zawierającym wskazanie rodzaju zasiłku oraz okresu, na który został on przyznany (zasiłek musi przysługiwać w każdym z kolejnych 6 miesięcy kalendarzowych poprzedzających miesiąc złożenia wniosku o wydanie zaświadczenia oraz co najmniej do dnia złożenia wniosku o dofinansowanie).

Na koniec warto wskazać, że o ile w przypadku podstawowego poziomu dofinansowania dotacja może pokryć maksymalnie 55 proc. faktycznie poniesionych kosztów netto, to w przypadku podwyższonego poziomu jest to nawet 80 proc., a przy najwyższym poziomie dofinansowania – 100 proc.

Więcej informacji o programie Czyste Powietrze oraz o tym, jak złożyć wniosek, można znaleźć na stronie: czystepowietrze.gov.pl.

DOMINIK KRZYSZTOFOWICZ

Dofinansowanie do przydomowych mikroelektrowni

W kwietniu br. został uruchomiony kolejny, piąty, nabór wniosków w ramach programu Mój Prąd, który umożliwia pozyskanie funduszy na mikroinstalacje fotowoltaiczne z Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014-2020. Dofinansowanie można otrzymać nie tylko na panele fotowoltaiczne produkujące energię elektryczną, ale również na urządzenia grzewcze – pompy ciepła. Warto się spieszyć, bo pula środków jest ograniczona.

Polska jest jednym z krajów europejskich, w których przyrost energii elektrycznej produkowanej ze słońca jest najwyższy. Autorzy raportu „Rynek fotowoltaiki w Polsce” (Instytut Energetyki Odnawialnej, Warszawa 2022; do pobrania na stronie: www.ieo.pl) wskazują, że na koniec 2021 roku moc zainstalowana paneli fotowoltaicznych w krajach Unii Europejskiej wyniosła 158 GW, co oznacza roczny przyrost o 21,4 GW. Kraje UE uzyskały 15 proc. wzrostu całkowitej mocy zainstalowanej fotowoltaiki (PV) w stosunku do roku 2020.

W 2021 roku Polska najprawdopodobniej (bo nie wszystkie kraje potwierdziły ostateczne i oficjalne dane przed publikacją raportu) znalazła się na drugim miejscu w Unii Europejskiej, za Niemcami, pod względem przyrostu mocy zainstalowanej PV. Autorzy raportu podają również, że przyrost mocy zainstalowanej paneli fotowoltaicznych w Polsce w 2020 roku wyniósł 2,4 GW. W kolejnym – 2021 roku – roczny przyrost wyniósł aż 3,7 GW, przy czym za niemalże 80 proc. udziału w mocy zainstalowanej paneli odpowiadają prosumenci, których liczba zbliżyła się do miliona.

Zainteresowanie fotowoltaiką nie maleje, a to m.in. przez rosnące ceny energii elektrycznej. Polacy

chcą płacić mniej za prąd, a taką możliwość daje właśnie instalacja swojej własnej, małej „elektrowni” słonecznej. Od kilku lat działania te wspiera program Mój Prąd, którego kolejna, piąta edycja ruszyła w kwietniu br. Budżet całego programu to 1,3 mld zł, z czego 955 mln zł stanowią środki z Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014-2020, a kolejne 400 mln zł będzie pochodziło z programu Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027.

Refinansowanie do 50 proc. kosztów instalacji

W piątym naborze możliwe jest uzyskanie refinansowania zakupu nie tylko mikroinstalacji fotowoltaicznej (do 6 tys. zł) czy mikroinstalacji fotowoltaicznej z urządzeniem dodatkowym (do 7 tys. zł), ale również takich urządzeń, jak: magazyny ciepła (do 5 tys. zł), gruntowe pompy ciepła (do 28,5 tys. zł), pompy ciepła powietrze-woda (do 19,4 tys. zł), pompy ciepła powietrze-powietrze (do 4,4 tys. zł).

Istnieje też możliwość ubiegania się o refinansowanie zakupu magazynów energii elektrycznej, systemów zarządzania energią HEMS/EMS oraz

kolektorów słonecznych CWU (cieplej wody użytkowej). Należy pamiętać, że refinansowanie dotyczyć może wyłącznie urządzeń zakupionych i zamontowanych po 1 lutego 2020 roku.

Najpierw zakup i instalacja, później wniosek o dofinansowanie

Trzeba podkreślić, że program Mój Prąd skierowany jest do prosumentów (czyli osób jednocześnie wytwarzających i zużywających energię elektryczną produkowaną z odnawialnych źródeł energii), którzy w dniu składania wniosku posiadają już przyłączoną mikroinstalację fotowoltaiczną o mocy od 2 kW do 10 kW.

Ponadto w programie określono trzy grupy wnioskodawców uprawnionych do ubiegania się o przyznanie dofinansowania:

- grantobiorcy (wnioskodawcy) rozliczający się z wyprodukowanej energii elektrycznej w systemie *net-billing*, którzy nie skorzystali dotychczas z dofinansowania do mikroinstalacji fotowoltaicznej,
- grantobiorcy rozliczający się z wyprodukowanej energii elektrycznej w systemie opustów *net-metering*, którzy nie skorzystali dotychczas z dofinansowania do mikroinstalacji fotowoltaicznej, pod warunkiem przejścia na system rozliczania wyprodukowanej energii elektrycznej *net-billing*,
- grantobiorcy rozliczający się z wyprodukowanej energii elektrycznej w systemie opustów *net-metering*, którzy skorzystali z dofinansowania do mikroinstalacji fotowoltaicznej m.in. z programu Mój Prąd pod warunkiem, że:
 - mikroinstalacja fotowoltaiczna, na którą otrzymali dofinansowanie została przyłączona i opłacona w okresie kwalifikowalności kosztów, czyli od 1 lutego 2020 roku;
 - zmieniono system rozliczania wyprodukowanej energii elektrycznej na *net-billing*, obowiązujący od 1 kwietnia 2022 roku, zgodnie z ustawą z 29 października 2021 r. o zmianie ustawy o odnawialnych źródłach energii;
 - do dofinansowania zostanie zgłoszone dodatkowe urządzenie spośród urządzeń wskazanych w programie Mój Prąd.

Czyste Powietrze albo Mój Prąd

Wiele osób zastanawia się, czy możliwe jest uzyskanie dofinansowania z programu Mój Prąd,

jeśli wcześniej uzyskały dofinansowanie na ten sam cel z programu Czyste Powietrze lub np. gminnego programu. Odpowiedź na to pytanie nie pozostawia żadnych wątpliwości, gdyż wystarczy spojrzeć do kryterium K.9. warunków programu, zgodnie z którym: „Zakres rzeczowy objęty wnioskiem o dofinansowanie, nie był i nie jest przedstawiony do dofinansowania w innym rozpatrywanym lub zaakceptowanym wniosku o dofinansowanie (np. programy gminne, ulga w podatku rolnym, Program »Czyste Powietrze«, Program »Moje Ciepło«) w przypadku ubiegania się o dofinansowanie wskazane w ust.7.2. pkt. 1) i pkt 2)”.

Pompa ciepła bez pieca na węgiel

Warto podkreślić, że przy ubieganiu się o dofinansowanie na zakup pompy ciepła w tym budynku nie może być użytkowane źródło ciepła na paliwo stałe (np. pellet).

Wnioskodawca składa oświadczenie, że „po wypłacie dofinansowania w ramach programu Mój Prąd, w budynku mieszkalnym objętym dofinansowaniem:

- nie będzie zainstalowane i nie będzie użytkowane źródło ciepła na paliwa stałe, z wyjątkiem spełniających wymagania ekoprojektu kotłów na biomasę drzewną o obniżonej emisyjności cząstek stałych o wartości $\leq 20 \text{ mg/m}^3$ oraz spełniających wymagania ekoprojektu kominków wykorzystywanych na cele rekreacyjne;
- wszystkie zainstalowane oraz użytkowane urządzenia służące do celów ogrzewania lub przygotowania ciepłej wody użytkowej (w tym kominki wykorzystywane na cele rekreacyjne) będą spełniać docelowe wymagania obowiązujących na terenie położenia budynku mieszkalnego objętego dofinansowaniem, aktów prawa miejscowego, w tym uchwał antysmogowych, również wtedy, kiedy akty te przewidują bardziej rygorystyczne ograniczenia dotyczące zakupu i montażu źródła ciepła”.

W przypadku kontroli terenowej inwestycji oraz stwierdzenia, że poza pompą ciepła zainstalowane jest urządzenie do ogrzewania na paliwo stałe konieczny będzie zwrot otrzymanej dotacji wraz z odsetkami. Oczywiście nie oznacza to, że nie może być innego źródła ciepła. Dla przykładu gaz nie jest paliwem stałym.

DOMINIK KRZYSZTOFOWICZ

Nabory dla projektów OZE

Transformacja energetyczna ruszyła pełną parą. Wspierają ją również środki unijne. Z decyzją o modernizacji źródeł energii w kierunku OZE (odnawialnych źródeł energii) nie ma co czekać. Podpowiadamy, gdzie szukać dofinansowania projektów w ciągu najbliższych miesięcy.

Według danych Agencji Rynku Energii energia elektryczna w Polsce w 2020 roku była produkowana w 70 proc. z węgla, w 10 proc. z gazu, a w 18 proc. z OZE (1 proc. stanowiły inne źródła energii). Te dane nie napawają szczególnym optymizmem, bo udział węgla jest wciąż przeważający. Nieco lepiej jest, gdy spojrzymy na zmianę (rok do roku, względem 2019 roku) ilości wytwarzanej energii z poszczególnych źródeł. Ilość energii wytworzonej z węgla kamiennego spadła aż o 7,2 TWh, z brunatnego – o 3,4 TWh; z kolei ilość energii wytworzonej z OZE wzrosła o 2,8 TWh. O 3,5 TWh spadło też zużycie energii elektrycznej (źródło: <https://wysokienapiecie.pl/35619-zrodla-energii-w-polsce-w-2020-mniej-węgla-wiecej-gazu-oze/>). To trend, który będzie trwał, zapewne aż do całkowitego odejścia od węgla.

W procesie dekarbonizacji – przechodzenia na czystsza energię – pomagają środki unijne, szczególnie jeśli chodzi o wspieranie transformacji energetycznej w kierunku odnawialnych źródeł energii. Szeroką ofertę w tym zakresie ma program Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027, zatem poza programami regionalnymi, to przede wszystkim tutaj warto szukać wsparcia na inwestycje w omawianym zakresie.

FENiKS wspiera transformację energetyczną

Głównym celem programu FENiKS jest budowa infrastruktury technicznej i społecznej zgodnie z założeniami rozwoju zrównoważonego, m.in. poprzez obniżenie emisyjności gospodarki i transformację w kierunku gospodarki przyjaznej środowisku oraz o obiegu zamkniętym. Program będzie wspierał inwestycje w infrastrukturę energetyczną, które będą skutkować poprawą jakości i bezpieczeństwa funkcjonowania sieci elektroenergetycznych. Ma też wzmocnić efektywność energetyczną mieszkalnictwa, budynków użyteczności publicznej i przedsiębiorstw, oraz zwiększyć udział zielonej energii z odnawialnych źródeł w końcowym zużyciu energii. Jeszcze w tym roku w ramach programu planowanych jest kilka naborów.

Przedsiębiorstwa z całego kraju od 1 listopada do końca grudnia br. będą mogły składać wnioski w ramach priorytetu FENX.01 Wsparcie sektorów energetyka i środowisko z Funduszu Spójności, działanie FENX.01.01 Efektywność energetyczna. Przedsięwzięcia będą mogły dotyczyć poprawy efektywności energetycznej w budynkach użyteczności publicznej (wraz z instalacją OZE). Maksymalny poziom dofinansowania UE w projekcie może wynieść 85 proc. Kwota do rozdysponowania w tym konkursie to 188 mln zł.

Tego samego dnia wystartuje bliźniaczy nabór projektów dotyczących poprawy efektywności energetycznej w budynkach mieszkalnych (wraz z instalacją OZE) – wielorodzinnych. W tym przypadku wnioskodawcami będą mogły być: spółdzielnie mieszkaniowe, Skarb Państwa, spółki prawa handlowego z udziałem Skarbu Państwa prowadzące działalność mieszkaniową, podmioty będące dostawcami usług energetycznych w rozumieniu dyrektywy 2012/27/UE, działające na rzecz spółdzielni mieszkaniowych i Skarbu Państwa/spółek prawa handlowego z udziałem Skarbu Państwa, prowadzących działalność mieszkaniową. Na ten cel przeznaczono w sumie ponad pół miliarda złotych.

Od 1 października przez dwa miesiące przedsiębiorstwa, administracja publiczna i jednostki samorządu terytorialnego z całego kraju będą mogły wnioskować o dofinansowanie projektów dotyczących:

- budowy, przebudowy, modernizacji i rozbudowy odnawialnych źródeł energii w zakresie wytwarzania biometanu wraz z przyłączeniem do sieci gazowej;
- budowy lub rozbudowy odnawialnych źródeł energii w zakresie wytwarzania energii elektrycznej i/lub ciepła z biogazu wraz z magazynami energii działającymi na potrzeby danego źródła OZE oraz przyłączeniem do sieci, w tym z infrastrukturą umożliwiającą wykorzystanie ciepła wytworzonego w skojarzeniu.

Na wsparcie projektów przewidziano w sumie 300 mln zł w ramach priorytetu FENX.02.

Wsparcie sektorów energetyka i środowisko z EFRR, działanie FENX.02.02 Rozwój OZE.

Z kolei od 15 marca do 15 kwietnia 2024 roku w ramach priorytetu FENX.01 Wsparcie sektorów energetyka i środowisko z Funduszu Spójności, działanie FENX.01.01 Efektywność energetyczna wnioski będą mogły składać:

- państwowe jednostki budżetowe,
- szkoły wyższe,
- administracja rządowa oraz nadzorowane lub podległe jej organy i jednostki organizacyjne, w tym szpitale i przychodnie,
- podmioty będące dostawcami usług energetycznych w rozumieniu dyrektywy 2012/27/UE, działające na rzecz państwowych jednostek budżetowych, szkół wyższych i organów władzy publicznej.

Przedsięwzięcia będą mogły dotyczyć poprawy efektywności energetycznej w budynkach użyteczności publicznej (wraz z instalacją OZE). Będzie to pilotaż w obszarze poprawy efektywności energetycznej budynków użyteczności publicznej realizowanych w formule EPC/ESCO (z udziałem firm ESCO w oparciu o umowę o poprawę efektywności energetycznej). W sumie na dofinansowanie projektów zarezerwowano ponad 216 mln zł.

Granty OZE

Unia Europejska finansuje granty OZE, oferowane przez Bank Gospodarstwa Krajowego w ramach Krajowego Planu Odbudowy, na zakup, montaż, budowę lub modernizację instalacji odnawialnego źródła energii, w wyniku której zainstalowana moc instalacji wzrośnie o co

najmniej 25 proc. O grant OZE może się ubiegać inwestor, który jest właścicielem lub zarządcą budynku wielorodzinnego bez względu na status prawny, z wyłączeniem jednostek budżetowych i samorządowych zakładów budżetowych, a więc np.:

- wspólnoty i spółdzielnie mieszkaniowe,
- jednostki samorządu terytorialnego,
- stowarzyszenia budownictwa społecznego,
- społeczne inicjatywy mieszkaniowe,
- spółki prawa handlowego,
- osoby fizyczne.

Składający wniosek musi pamiętać, że jeśli w budynku będącym przedmiotem przedsięwzięcia OZE znajdują się powierzchnie użytkowe służące celom innym niż mieszkalne lub wykonywaniu zadań publicznych przez organy administracji publicznej, wysokość grantu OZE stanowi iloczyn kwoty tego grantu i wskaźnika udziału powierzchni użytkowej służącej celom mieszkalnym i wykonywaniu zadań publicznych przez organy administracji publicznej w powierzchni użytkowej budynku.

Wnioski o przyznanie grantu można składać do 30 czerwca 2026 roku, załączając do nich dokumentację projektową instalacji oraz dokumenty potwierdzające umocowanie osób podpisujących wniosek do reprezentowania inwestora oraz wzór podpisu/-ów złożonych na wniosku. Więcej informacji na temat grantów, wzory dokumentów oraz miejsce składania wniosków znajdują Państwo na portalu: www.bgk.pl/podmioty-ryнку-mieszkaniowego/efektywnosc-energetyczna-i-oze/grant-oze/#c26343.

DOMINIK KRZYSZTOFOWICZ

Gospodarka obiegu zamkniętego szansą na rozwój Polski Wschodniej

7 września br. zostanie ogłoszony konkurs dla mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw, prowadzących działalność na terenie Polski Wschodniej. Przedsiębiorcy poznają szczegółowe zasady składania wniosków o dofinansowanie w programie Fundusze Europejskie dla Polski Wschodniej 2021-2027 (FE PW 2021-2027) w ramach działania 1.3 Gospodarka o obiegu zamkniętym w MŚP. Na co będzie można otrzymać wsparcie finansowe?

Reduce, Reuse, Recycle

Hasło: *Reduce, Reuse, Recycle*, czyli „Zmniejsz, użyj ponownie, poddaj recyklingowi i odzyskaj” z roku na rok staje się coraz bardziej popularne nie tylko wśród ekologicznych aktywistów. Czym jest gospodarka o obiegu zamkniętym? W skrócie chodzi o znalezienie sposobów na takie produkowanie i wykorzystywanie surowców oraz przedmiotów, aby ich przydatność do użycia trwała jak najdłużej, jak również aby maksymalnie ograniczyć lub w ogóle wykluczyć powstawanie odpadów. Wydłużenie cyklu życia produktów można osiągnąć dzięki recyklingowi, ich naprawie, pożyczaniu czy dzieleniu się.

Każdego roku w Unii Europejskiej wytwarza się 2,2 mld t odpadów. 27 proc. to odpady komunalne pochodzące z gospodarstw domowych. Według danych Eurostatu za rok 2021 łącznie w krajach członkowskich UE na jednego mieszkańca przypadało 530 kg odpadów komunalnych. 49,6 proc. odpadów poddawano recyklingowi lub kompostowano, 18 proc. (dane z 2020 roku) składowano. Warto zauważyć, że odpady są również wywożone poza granice UE. W 2021 roku wyeksportowano 33 mln t odpadów. W porównaniu z 2004 rokiem wywóz odpadów wzrósł o 77 proc. Najwięcej, bo 14,7 mln t trafiło do Turcji; 2,4 mln t przewieziono do Indii, a 1,9 mln t do Egiptu¹.

Gospodarka o obiegu zamkniętym ma kluczowe znaczenie dla zmniejszenia całkowitej rocznej emisji gazów cieplarnianych. Zgodnie z danymi Europejskiej Agencji Środowiska procesy przemysłowe i użytkowanie produktów odpowiadają za 9,1 proc. emisji gazów cieplarnianych w UE, podczas gdy gospodarka odpadami odpowiada za 3,3 proc.².

fot. Shutterstock

Dla kogo dofinansowanie?

Program Fundusze Europejskie dla Polski Wschodniej 2021-2027 jest finansowany ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego. Stanowi kontynuację unijnego wsparcia przeznaczonego dla wschodniej części naszego kraju (województwa: warmińsko-mazurskie, podlaskie, lubelskie, świętokrzyskie, podkarpackie oraz mazowieckie, ale bez Warszawy i otaczających ją dziewięciu powiatów), aby przyspieszyć rozwój tego regionu.

W programie priorytet stanowią inicjatywy mające na celu wzmacnianie infrastruktury oraz kapitału ludzkiego w regionie. Planowany budżet wynosi ponad 2,65 mld euro. W 2023 roku przewiduje się uruchomienie 13 naborów w trybie konkurencyjnym i 8 w trybie niekonkurencyjnym.

Program skierowany jest do:

- mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw prowadzących działalność lub zamierzających prowadzić działalność na terenie Polski Wschodniej;
- ośrodków innowacji jako animatorów platform startowych dla startupów (m.in. parków naukowo-technologicznych, parków naukowych, parków technologicznych, inkubatorów technologicznych);
- dużych przedsiębiorstw – operatorów dystrybucyjnych sieci elektroenergetycznych;
- parków narodowych;
- jednostek samorządu terytorialnego:
 - samorządów województw (zarządców dróg wojewódzkich),
 - miast i ich obszarów funkcjonalnych (w tym: miast wojewódzkich, miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze) jako organizatorów transportu miejskiego i zarządzających działaniami adaptacji do zmian klimatu,
 - samorządów województw, gmin tworzących ponadregionalne szlaki turystyczne (w tym m.in. realizujących projekty w partnerstwie z organizacjami pozarządowymi i innymi partnerami lokalnymi);
- zarządców infrastruktury kolejowej – PKP PLK SA (linie kolejowe) i PKP SA (dworce).

Działania w programie FE PW 2021-2027

Dla przedsiębiorców:

- działanie 1.1 Platformy startowe dla nowych pomysłów
- działanie 1.2 Automatyzacja i robotyzacja w MŚP
- działanie 1.3 Gospodarka o obiegu zamkniętym w MŚP
- działanie 1.4 Wzornictwo w MŚP
- działanie 1.5 Pożyczki na rozwój turystyki.

Dla operatorów sieci dystrybucji energii:

- działanie 2.1 Dystrybucja energii.

Dla jednostek samorządu terytorialnego, parków narodowych, organizacji ekologicznych etc.:

- działanie 2.2 Adaptacja do zmian klimatu
- działanie 2.3 Bioróżnorodność, w tym typy projektów:
 - Podnoszenie świadomości ekologicznej i promowanie postaw proekologicznych
 - Czynna ochrona przyrody (korytarze ekologiczne)
 - Budowa lub rozbudowa bazy edukacyjnej wraz z wyposażeniem
 - Ukierunkowanie ruchu turystycznego
- działanie 3.1 Zrównoważona mobilność miejska
- działanie 4.1 Infrastruktura drogowa
- działanie 5.1 Turystyka.

Dla PKP PLK SA i PKP SA:

- działanie 4.2 Ponadregionalna infrastruktura kolejowa.

Dla instytucji odpowiedzialnych za wdrażanie programu FE PW 2021-2027:

- działanie 6.1 Pomoc techniczna.

Dwuetapowe wsparcie i Akademia GOZ-transformacji

Luiza Nowicka, rzeczniczka prasowa PARP, potwierdziła, że w ramach działania 1.3 FE PW 2021-2027 przewidziano dwuetapowe wsparcie kompleksowych projektów MŚP na rzecz wdrożenia modelu biznesowego GOZ-transformacji obejmujące:

- etap I – Opracowanie modelu biznesowego GOZ-transformacji
- etap II – Wdrożenie modelu biznesowego GOZ-transformacji.

Elementami pierwszego etapu, czyli opracowania modelu biznesowego funkcjonowania przedsiębiorstwa w oparciu o założenia GOZ (tzw. model biznesowy GOZ-transformacji), będą:

- audyt przedsiębiorstwa,
- doradztwo, mające na celu ustalenie możliwych kierunków transformacji w nurcie GOZ,
- ustalenie potencjalnych możliwości współpracy z innymi przedsiębiorstwami w nurcie GOZ:
 - tworzenie i udział w łańcuchach dostaw,
 - wydłużanie życia produktu,
 - ekoprojektowanie,
 - przekształcenia produktu w usługę lub usługi,
 - tworzenie platform współdzielenia,
 - symbioza przemysłowa,
 - odzysk i wykorzystanie odpadów.

Na drugim etapie, polegającym na wdrożeniu modelu biznesowego GOZ-transformacji, wsparcie programu będzie przeznaczone na:

- zaprojektowanie i przeprowadzenie niezbędnych prac dostosowawczych,
- zakup lub zaprojektowanie nowych technologii,
- działania inwestycyjne, jak np. zakup bardziej przyjaznych dla środowiska maszyn,
- szkolenia,
- przekwalifikowanie pracowników w celu wdrożenia nowego modelu biznesowego.

Wraz z ogłoszeniem konkursu przedsiębiorcy będą mieli możliwość dokonania autodiagnozy w zakresie gospodarki obiegu zamkniętego, co pozwoli im zidentyfikować te obszary działalności firmy, w których możliwe będzie wprowadzenie rozwiązań tego typu.

Obecnie trwają prace nad zatwierdzeniem przez Instytucję Zarządzającą dokumentacji konkursowej. Od momentu ogłoszenia konkursu przedsiębiorcy będą mieli ponad miesiąc na zapoznanie się z zasadami konkursu i wymaganiami, jakie powinni spełnić, aby złożyć wniosek o dofinansowanie.

LUIZA NOWICKA
rzeczniczka prasowa PARP

Na inicjatywy w ramach działania 1.3 Gospodarka o obiegu zamkniętym w MŚP przewidziano 100 mln euro. Instytucją Pośredniczącą w składaniu wniosków jest Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości. Maksymalna wartość dofinansowania w pierwszym etapie wynosi 100 tys. zł, a w drugim etapie 3,5 mln zł. W pierwszym etapie maksymalnie zostanie pokrytych 100 proc.

kosztów kwalifikowalnych, natomiast w drugim – 85 proc. Nabór kierowany jest do przedsiębiorców.

W ramach programu FE PW 2021-2027 zakłada się także realizację działań edukacyjnych i promocyjnych, których celem będzie uświadomienie przedsiębiorcom korzyści płynących z transformacji ku zielonej gospodarce oraz promocja wiedzy i rozwiązań w zakresie tematyki GOZ.

W ramach Akademii GOZ-transformacji będą się odbywać m.in.:

- webinary,
- spotkania sieciujące, które pozwolą na nawiązanie bezpośrednich kontaktów,
- warsztaty oraz wydarzenia edukacyjne mające na celu uświadomienie przedsiębiorcom korzyści płynących z wzięcia czynnego udziału w transformacji ku zielonej gospodarce,
- promocja wiedzy i rozwiązań w zakresie tematyki obejmującej m.in: wiedzę ogólną o GOZ i Europejskim Zielonym Ładzie, przykłady modeli biznesowych opartych na GOZ, przykłady współpracy przedsiębiorstw w ramach symbiozy przemysłowej, dobre praktyki gospodarki cyrkulacyjnej, regulacje prawne dotyczące GOZ.

„Działania w ramach Akademii GOZ-transformacji mogą też obejmować mentoring dla przedsiębiorców zainteresowanych wprowadzeniem rozwiązań z zakresu GOZ” – dodaje Luiza Nowicka.

Szczególnie cenione będą projekty skoncentrowane na całościowym wdrażaniu inicjatyw w obszarze GOZ w przedsiębiorstwie, czyli takie, które spowodują nawiązanie współpracy z innymi przedsiębiorcami oraz będą łączyć się z regionalnymi inteligentnymi specjalizacjami, które są charakterystyczne dla co najmniej dwóch województw z obszaru Polski Wschodniej³.

Coroczny Europejski Ranking Innowacyjności pokazuje, że Polsce daleko do unijnych liderów w dziedzinie innowacyjnego podejścia.

Państwa członkowskie mogą być sklasyfikowane w czterech grupach: liderów innowacji, silnych innowatorów, umiarkowanych innowatorów oraz wschodzących nowicjuszy. Polska znajduje

się w czwartej i ostatniej grupie – wschodzących innowatorów. Pod względem innowacyjności wyprzedzamy tylko Łotwę, Bułgarię i Rumunię.

„W latach 2022-2023 roczne wyniki UE w zakresie innowacji poprawiły się w tempie obniżonym o 0,6 p.p. Wyniki w zakresie innowacji wzrosły w 19 państwach członkowskich, w większości w Czechach, Bułgarii i Polsce (o 5 p.p. lub więcej), a spadły w ośmiu państwach członkowskich” – czytamy w publikacji „Europejski Ranking Innowacyjności 2023”, dostępnej pod linkiem: <https://op.europa.eu/en/web/eu-law-and-publications/publication-detail/-/publication/04797497-25de-11ee-a2d3-01aa75ed71a1>.

Od 2019 roku statystyki w grupie wschodzących innowatorów stopniowo się poprawiają. Mimo tego tempo wzrostu we wspomnianej grupie jest niższe niż średnia Unii Europejskiej i poniżej wskaźnika dla pozostałych trzech grup.

Zwiększyła się też różnica w efektywności działań proinnowacyjnych w porównaniu z podmiotami o umiarkowanym stopniu innowacyjności. Polska zanotowała wzrost wyników przewyższający średnią UE (13,3 p.p.). W przypadku naszego kraju rezultaty wzrastały w każdym roku w okresie 2019-2023 z wyjątkiem małego spadku w 2020 roku.

W 2023 roku wyniki znacząco podskoczyły – głównie z powodu wyraźnego wzrostu obecności liczby zagranicznych doktorantów, wzrostu innowacyjności małych i średnich przedsiębiorstw w obszarze procesów biznesowych oraz zwiększenia zatrudnienia w firmach o innowacyjnym charakterze.

Problemy z wdrażaniem innowacyjnych rozwiązań w przedsiębiorstwach widać szczególnie na terenie wschodnich obszarów Polski. Rzutuje to na ogólny rozwój regionu i przyczynia się do wyludniania tamtejszych terenów.

W takich okolicznościach szansa na zdobycie dofinansowania w obszarze GOZ z programu Fundusze Europejskie dla Polski Wschodniej 2021-2027 jest szczególnie ważna.

ELENI KRYŃSKA

¹ Źródło: <https://www.europarl.europa.eu/news/pl/headlines/society/20180328STO00751/zarzadzanie-odpadami-w-ue-fakty-i-liczby-infografika>

² Źródło: <https://www.europarl.europa.eu/news/pl/headlines/economy/20151201STO05603/gospodarka-o-obiegu-zamknietym-definicja-znaczenie-i-korzysci-wideo>

³ Źródło: https://www.fepw.gov.pl/media/121221/SZOP_FEPW_004_14082023.pdf

Nowe konkursy w programie LIFE

fot. Shutterstock

Dwa z czterech podprogramów w ramach programu LIFE, do których są aktualnie przyjmowane wnioski projektowe, dotyczą zagadnień związanych z łagodzeniem zmian klimatu, dostosowywaniem się społeczności do wyzwań klimatycznych oraz przedsięwzięć umożliwiających przejście na tzw. czystą energię. Do 21 września br. można składać aplikacje w konkursie z zakresu ograniczania skutków klimatycznych, natomiast do 16 listopada tego roku przyjmowane będą wnioski na dotacje związane z czystą energią.

Wnioski mogą składać konsorcja międzynarodowe złożone z przedstawicieli organizacji pozarządowych działających w obszarze ochrony środowiska, a także: samorządy, instytucje edukacyjne, firmy i szkoły wyższe. Lepiej, aby propozycje projektowe dotyczyły innowacyjnych sposobów radzenia sobie z wyzwaniami środowiskowymi. Możliwe jest wskazanie dotychczasowych, wdrożonych już w ramach innych projektów LIFE, rozwiązań, np. w zakresie tworzenia i wykorzystania potencjału tzw. żywych laboratoriów energetycznych (w tym przypadku oczekiwane są propozycje własnych przedsięwzięć, wykorzystujących już znane efekty działalności tych inicjatyw laboratoryjnych z pogranicza innowacji, biznesu i samorządu).

WAŻNE!

Na etapie tworzenia propozycji wniosku istotne jest odwołanie się do dokumentów strategicznych UE, jak np. założenia inicjatywy na rzecz Europy pięknej, zrównoważonej i wspólnej (ang. *The New European Bauhaus*). Pomysł na projekt powinien wpisywać się w przywoływane plany oraz priorytety UE w zakresie ochrony środowiska, również w ujęciu komplementarnym wobec innych unijnych polityk i strategii.

Aplikacje powinny odpowiadać założeniom unijnej strategii na rzecz rozwoju, monitorowania i wdrażania w zakresie środowiska i klimatu. Ważne, aby proponowane inicjatywy odpowiadały na oczekiwania beneficjentów, czyli grup docelowych.

Sposób promocji oraz upowszechniania rezultatów działań finansowanych w ramach programu LIFE, podobnie jak wskazanie dobrych praktyk i możliwość ich zastosowania w realiach społecznych, gospodarczych czy biznesowych, charakterystycznych dla innych regionów UE, są również ważne podczas oceny propozycji projektowych.

Liczy się partnerstwo międzynarodowe

Podobnie jak w większości konkursów UE również w programie LIFE istotną rolę odgrywa partnerstwo międzynarodowe. Wszyscy partnerzy konsorcjum powinni być zaangażowani w prace nad wnioskiem o dofinansowanie.

Chodzi o to, aby podczas realizacji projektu znali dobrze zadania, które zostały im przydzielone na etapie tworzenia wniosku. Wybór partnerów do konsorcjum jest tak samo trudnym i ważnym zadaniem, jak sam proces merytorycznego opracowania aplikacji.

Teoretycznie istnieje możliwość pozyskania partnerów lub dołączenia przez nich do tworzonego konsorcjum. Pod każdym z zaproszeń do złożenia aplikacji na stronie internetowej Komisji Europejskiej w zakładce *Funding and Tenders Portal* (link: <https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/opportunities/portal/screen/programmes/life2027>) można opublikować własne zaproszenie dla potencjalnych konsorcjantów, a także odpowiedzi na zamieszczone już wcześniej ogłoszenia. W praktyce jednak lepiej jest dysponować własnym portfolio instytucji współpracujących, zwłaszcza z innych krajów UE, by móc wybrać do współpracy w prestiżowym międzynarodowym przedsięwzięciu ekologicznym najlepszą z nich zarówno pod względem merytorycznym, jak i formalnym.

Skład konsorcjum podlega ocenie. W związku z tym na etapie opisywania partnerów warto podkreślić znaczenie każdej instytucji w dotychczas

realizowanych, wspólnych przedsięwzięciach, które zakończyły się sukcesem. Ważne są także dokonania partnerów w obszarze ochrony środowiska i dostosowania do zmian klimatu.

Łagodzenie zmian klimatu oraz adaptacja do nich

Warto, aby na etapie tworzenia aplikacji do podprogramu „Łagodzenie zmian klimatu i adaptacja do nich” wnioskodawcy zwrócili uwagę, żeby pomysł na projekt przyczyniał się do transformacji UE we wspólnotę neutralną klimatycznie, która jest również odporna społecznie na wyzwania związane z ocieplaniem klimatu.

Projekty w tym podprogramie powinny odnosić się do wdrażania konkretnych dokumentów UE dotyczących:

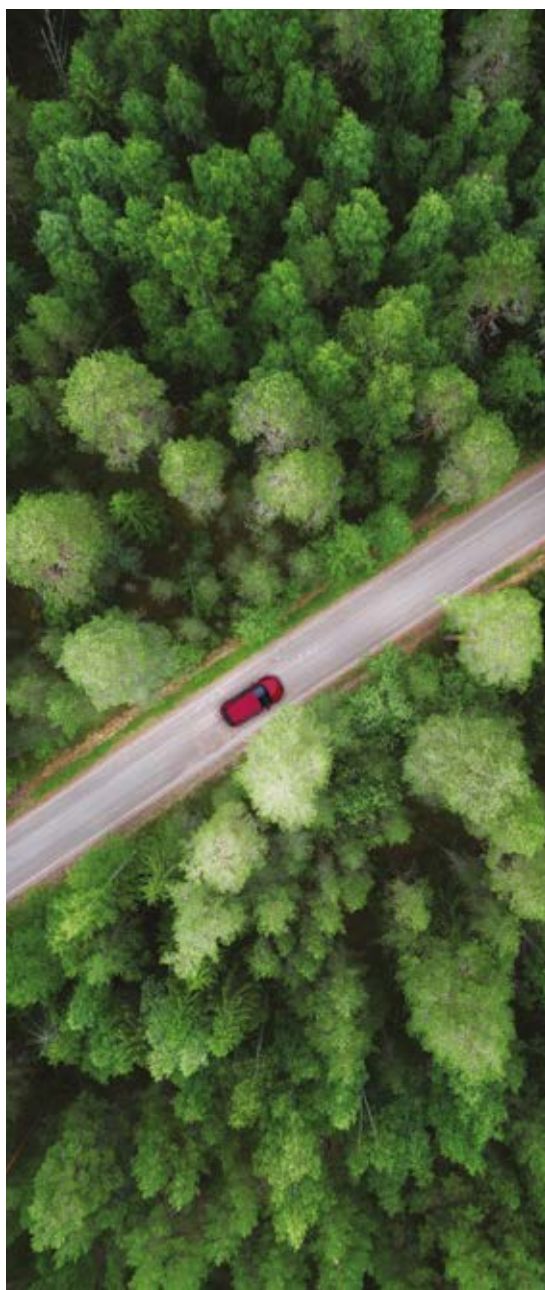
- strategii UE do 2030 roku w zakresie energii i klimatu,
- krajowych planów państw członkowskich UE w zakresie energii i klimatu,
- średnio i długoterminowych założeń UE w kontekście racjonalnego gospodarowania energią oraz ograniczenia skutków zmian klimatycznych,
- wspierania procesu wdrażania nowej europejskiej strategii adaptacji do zmian klimatu oraz związanych z nią wytycznych krajów członkowskich UE.

Przejście na czystą energię

Na otrzymanie dofinansowania w ramach podprogramu „Przejście na czystą energię” największe szanse mają przedsięwzięcia, w których przewidziany będzie m.in. rozwój i upowszechnianie dobrych praktyk w zakresie np. usuwania barier rynkowych utrudniających przedsiębiorcom inwestowanie w czystą energię. Poza tym istotne znaczenie będą tu miały działania na rzecz podnoszenia świadomości społecznej oraz edukacji.

Tworzenie propozycji projektowych w szeroko pojętym obszarze ochrony środowiska i zmian klimatu to wyzwanie dla potencjalnych beneficjentów – przede wszystkim w zakresie merytorycznym. Jest to zadanie trudne, ale jednocześnie stanowi ono ogromną szansę na rozwój instytucji, firmy lub organizacji, a także – na pozyskanie wiedzy i cennego doświadczenia w pracy międzynarodowego konsorcjum projektowego.

MAGDALENA POKRZYCKA-WALCZAK

fot. Shutterstock

Odpowiedzi znajdziemy w glebie

60-70 proc. gleb na terenie Unii Europejskiej jest niezdrowych głównie dlatego, że są one eksploatowane w niezrównoważony sposób. Projekt "Nature Based Solutions for Soil Management – NBSOIL" stanowi szansę wypracowania rozwiązań, które to zmienią.

Projekt potrwa 4 lata do końca listopada 2026 roku, a jego koordynatorem jest Instytut Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa w Puławach. W skład międzynarodowej grupy roboczej wchodzi kilkunastu partnerów. Są nimi: Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Brwinowie oraz Instytut Lotnictwa Łukasiewicz z Polski; Uniwersytet Zasobów Naturalnych i Przyrodniczych, Izba Rolniczo-Leśna w Styrii oraz Alchemia Nova z Austrii; Soil Association z Wielkiej Brytanii; Baskijskie Centrum ds. Zmian Klimatu, Agrisat, REVOLVE i Instituto Técnico Agronómico Provincial z Hiszpanii; Instytut Badawczy Rolnictwa Ekologicznego i Międzynarodowa Unia Ochrony Przyrody ze Szwajcarii; Centre National d'Agroécologie z Francji; Uniwersytet w Turynie z Włoch oraz AERES University of Applied Sciences z Holandii.

Partnerzy projektu to organizacje, dążące do rewitalizacji europejskich gleb do 2030 roku. Inicjatywa realizowana jest w zakresie programu ramowego Unii Europejskiej Horyzont Europa na rzecz badań i innowacji.

Celem NBSOIL jest zebranie i uzupełnienie istniejących zasobów wiedzy oraz stworzenie atrakcyjnego programu nauczania wraz z narzędziami i poradami dotyczącymi możliwości zatrudnienia oraz modeli biznesowych, aby pomóc doradcom ds. gruntów we wdrożeniu wszechstronnej wizji zdrowia gleby dzięki Rozwiązaniom Opartym na Naturze (tzw. *Nature Based Solutions*, NBS). Projekt umożliwi również skuteczną współpracę na różnych poziomach między zarządcami gruntów, badaczami, doradcami ds. gruntów, działaczami społecznymi, przedsiębiorcami, twórcami technologii, władzami lokalnymi i osobami decyzyjnymi.

W ramach projektu zostanie zrealizowany dwuletni program szkoleniowy z zakresu gospodarowania gruntami, który umożliwi przeszkolenie ponad 300 nowych doradców ds. gleb z 8 europejskich krajów: Polski, Szwajcarii, Austrii, Wielkiej Brytanii, Francji, Niemczech, Włoch i Hiszpanii. Kurs będzie prowadzony zarówno w formie online, jak i przy pomocy platformy internetowej oraz

fot. Freepik

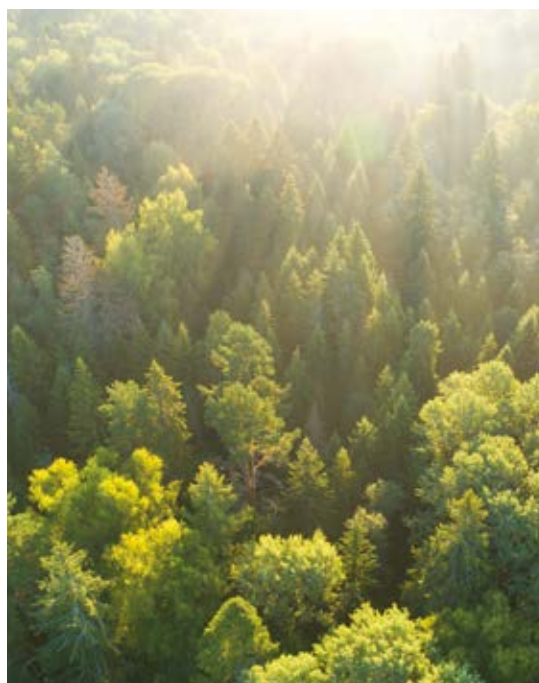
sesji w terenie. Czym są właściwie Rozwiązania Oparte na Naturze (tzw. NBS), kluczowe w całym przedsięwzięciu NBSOIL? Zdefiniował je jeden z projektowych partnerów – szwajcarska Międzynarodowa Unia Ochrony Przyrody. Według tej definicji są to: „Działania na rzecz ochrony, zrównoważonego zarządzania i odtwarzania naturalnych lub zmodyfikowanych ekosystemów, które skutecznie i adaptacyjnie odpowiadają na wyzwania społeczne, zapewniając jednocześnie dobrostan ludzi i korzyści dla różnorodności biologicznej”.

NBSOIL przetestuje 6 praktyk, mających na celu polepszenie stanu gleb w Europie:

- **stosowanie nawozów organicznych** (np. obornik czy kompostowanie materiałów organicznych); produkcja nawozów organicznych w ramach projektu NBSOIL zapobiegne emisji CO₂ z nawozów pochodzących z paliw kopalnych oraz innych emisji w wyniku spalania i składowania;
- **uprawa roślin okrywowych**; rośliny międzyplonowe to blisko rosnące uprawy, które zapewniają ochronę gleby, ochronę nasion i poprawę stanu gleby między okresami normalnej produkcji roślinnej; uprawy okrywowe przyczyniają się również do zwalczania szkodników i chorób oraz do zwiększania obecności zapylaczy;
- **paludikultura** to produktywne użytkowanie gruntów podmokłych i ponownie nawodnionych torfowisk, które chroni glebę torfową, a tym samym minimalizuje emisję CO₂; projekt NBSOIL skoncentruje się na mokrym rolnictwie i leśnictwie na torfowiskach, w tym na ponownym nawadnianiu europejskich torfowisk strefy umiarkowanej;

- **bioremediacja** to proces biologicznego odtruwania lub degradacji zanieczyszczeń obecnych w glebie, ściekach lub osadach przemysłowych; projekt NBSOIL skupi się na zastosowaniu tego materiału jako NBS w dziedzinie ponownego zagospodarowania terenów przemysłowych, gdzie ma on ogromny potencjał, ponieważ większość zanieczyszczonych terenów nie jest zarządzana ze względu na wysokie koszty ekonomiczne odzyskiwania gleby;
- **dywersyfikacja lasu** to praktyka gospodarowania lasami w celu zwiększenia ich różnorodności biologicznej poprzez wprowadzanie zmienności w jej składzie (wiele gatunków i odmian), strukturze (mieszane wysokości drzew w drzewostanach o różnym wieku oraz niejednorodny układ i zagęszczenie plantacji drzew) oraz złożoności genotypowej (zróżnicowanie genetyczne źródła); NBSOIL ma na celu zachęcenie do odchodzenia od wycinki zrębowej i monokulturowych plantacji drzew, aby zapobiec erozji oraz osuwiskom, a także poprawić jakość wody i zwiększyć odporność na pożary i wichury;
- **zielona i niebieska infrastruktura** to strategicznie zaplanowana sieć powiązanych ze sobą obszarów naturalnych i półnaturalnych o cechach środowiskowych, zaprojektowana i zarządzana w celu świadczenia szerokiego zakresu usług ekosystemowych; zielony (ziemia) i niebieski (woda) mogą polepszyć warunki środowiskowe, wspierać zieloną gospodarkę oraz poprawić adaptację do zmian klimatu w miastach, ponieważ zapewniają chłodzenie wyparne, powierzchnie infiltracji wody deszczowej, zmniejszają prędkość wiatru i podnoszą jakość powietrza.

ELENI KRYŃSKA

fot. Freepik

Premia termomodernizacyjna z opcją grantu termomodernizacyjnego

Wsparcie w formie premii termomodernizacyjnej z opcją grantu działa od 1 lutego br. w ramach Programu TERMO, finansowanego z Funduszy Europejskich oraz budżetu państwa.

Zaletą tego mechanizmu wsparcia jest szeroki wachlarz podmiotów uprawnionych do otrzymania dofinansowania, gdyż z premii może skorzystać właściwie każdy – m.in. osoby fizyczne (w tym właściciele domów jednorodzinnych), spółki prawa handlowego, spółdzielnie i wspólnoty mieszkaniowe, jednostki samorządu terytorialnego, stowarzyszenia budownictwa społecznego czy społeczne inicjatywy mieszkaniowe. Wyjątek stanowią jedynie jednostki budżetowe i samorządowe zakłady budżetowe.

Istotnym warunkiem uzyskania wsparcia jest zaciągnięcie kredytu w odpowiednim banku z przeznaczeniem na prace termomodernizacyjne, których celem jest zwiększanie efektywności energetycznej budynku.

Kwota tego kredytu musi stanowić co najmniej 50 proc. kosztów termomodernizacji i wynosić nie mniej niż wysokość premii. Warto pamiętać, że omawiane wsparcie nie będzie się należało, jeśli ktoś finansuje przedsięwzięcie termomodernizacyjne wyłącznie z własnych środków.

Dodatkową opcją jest grant termomodernizacyjny, zwiększający pomoc przy spłacie kredytu o dodatkowe 10 proc. (wyliczany w odniesieniu do kosztów netto omawianego przedsięwzięcia), dostępny w przypadku, gdy zostanie przeprowadzona głęboka i kompleksowa termomodernizacja budynku.

Wysokość premii termomodernizacyjnej

Wysokość premii termomodernizacyjnej wynosi:

- 26 proc. kosztów przedsięwzięcia termomodernizacyjnego,
- 31 proc. łącznych kosztów termomodernizacji wraz z przedsięwzięciem polegającym na

zakupie, montażu, budowie lub modernizacji instalacji odnawialnych źródeł energii (OZE), przy czym koszty tej instalacji muszą stanowić przynajmniej 10 proc. kosztów całkowitych termomodernizacji i instalacji,

- dodatkowe 50 proc. przy realizacji termomodernizacji budynków z tzw. wielkiej płyty wraz z ich wzmocnieniem.

Jeśli inwestorowi będącemu właścicielem lub zarządcą budynku wielorodzinnego przyznano grant OZE, wówczas wysokość premii termomodernizacyjnej stanowi 31 proc. kosztów przedsięwzięcia termomodernizacyjnego.

Jeżeli w budynku, który jest przedmiotem przedsięwzięcia termomodernizacyjnego, znajdują się powierzchnie użytkowe, służące wykonywaniu zadań publicznych przez organy administracji publicznej lub celom innym niż mieszkalne (np. jest prowadzona działalność gospodarcza), to wówczas wysokość premii termomodernizacyjnej stanowi iloczyn kwoty tej premii i wskaźnika udziału tej powierzchni.

Operator Programu TERMO

Operatorem Programu TERMO jest Bank Gospodarstwa Krajowego (BGK), który podejmuje decyzje o przyznaniu lub odmowie wsparcia w ramach premii i grantu.

Wniosek o uzyskanie premii termomodernizacyjnej z opcją grantu

Aby móc uzyskać wsparcie, inwestor, czyli osoba lub podmiot uprawniony do uzyskania premii oraz grantu, musi złożyć stosowny wniosek w banku kredytującym, który pełni funkcję pośredniczącą pomiędzy inwestorem a operatorem programu.

Na stronie internetowej BGK zamieszczona jest aktualizowana na bieżąco lista banków kredytujących. Na chwilę obecną są to:

- Alior Bank SA,
- Bank Ochrony Środowiska SA,
- Bank Pocztowy SA,
- Bank Polskiej Spółdzielczości SA wraz ze zrzeszonymi i współpracującymi Bankami Spółdzielczymi,
- BNP Paribas Bank Polska SA,
- Krakowski Bank Spółdzielczy,
- Powszechna Kasa Oszczędności Bank Polski SA,
- SGB-Bank SA wraz ze zrzeszonymi i współpracującymi Bankami Spółdzielczymi,
- VeloBank SA,
- Warmińsko-Mazurski Bank Spółdzielczy.

Wniosek o wsparcie termomodernizacyjne składa się z:

- wniosku o kredyt;
- wniosku o przyznanie premii termomodernizacyjnej, ewentualnie z dodatkowym oznaczeniem grantu termomodernizacyjnego;
- dokumentu z przeprowadzonego audytu energetycznego;
- dokumentacji wzmocnienia budynku wielopłytowego, jeśli wraz z realizacją przedsięwzięcia termomodernizacyjnego przewiduje się wykonanie wzmocnienia takiego budynku;
- formularza informacji przedstawianych przy ubieganiu się o pomoc de minimis, jeśli inwestor oświadczył we wniosku o przyznanie premii termomodernizacyjnej, że w budynku będącym przedmiotem przedsięwzięcia termomodernizacyjnego prowadzi działalność gospodarczą.

Termin złożenia wniosku

Wspomniane wnioski można składać w bankach kredytujących do 30 czerwca 2026 roku. Rozpatrywane są one według kolejności wpływu. Warto się pośpieszyć.

Warunki i kryteria otrzymania wsparcia

Zgodnie z art. 3 punkt 1 ustawy z dnia 21 listopada 2008 r. o wspieraniu termomodernizacji i remontów oraz o centralnej ewidencji emisyjności budynków (Dz.U. 2008 nr 223 poz. 1459, z późn. tekstem jednolitym.), aby inwestor mógł otrzymać wsparcie termomodernizacyjne, z dołączonego audytu energetycznego musi wynikać, że efektem przedsięwzięcia termomodernizacyjnego będzie jedno spośród poniższych:

- zmniejszenie rocznego zapotrzebowania na energię w budynkach, w których modernizuje się wyłącznie system grzewczy co najmniej o 10 proc., w pozostałych budynkach – co najmniej o 25 proc.,
- redukcja rocznych strat energii co najmniej o 25 proc.,
- zmniejszenie rocznych kosztów pozyskania ciepła o co najmniej o 20 proc.,
- zamiana źródła energii na źródło odnawialne lub zastosowanie wysokosprawnej kogeneracji.

Istotnym warunkiem pozytywnego rozpatrzenia wniosku o grant termomodernizacyjny jest pewność, że całe przedsięwzięcie termomodernizacyjne nie wyrządzi poważnych szkód środowisku.

JOLANTA MATYJANKA

fot. Shutterstock

Kredyt ekologiczny

Zadbanie o Matkę Ziemię nie jest wymysłem nawiedzonych ekologów, tylko *de facto* pilną potrzebą ludzkości, co widać zwłaszcza tego lata, podczas którego świat doświadcza z niesamowitą siłą przerażających pożarów, susz, powodzi oraz huraganów. Zmiany klimatyczne dzieją się na naszych oczach i to w najtragiczniejszych scenariuszach. A wszystko to jest wynikiem zanieczyszczenia powietrza, co także wpływa na pogarszający się stan wód i gleb.

Ekologię tak naprawdę możemy określić jako dbanie o dobrostan człowieka. Jeśli człowiek nie zatroszczy się o Ziemię, to ludzkość zginie. Dlatego temat ekologii jest tak ważny, a – jak pokazują bieżące wydarzenia – także pilny. Uczynimy go zatem swoją codziennością. Instrumenty Unii Europejskiej, takie jak kredyt ekologiczny dla przedsiębiorców czy dostępna prawie dla wszystkich premia termomodernizacyjna z opcją grantu termomodernizacyjnego (opisana w oddzielnym artykule w tym numerze „w Centrum”), mogą nam w tym pomóc.

Kredyt ekologiczny to wsparcie finansowe dostępne w programie Fundusze Europejskie dla Nowoczesnej Gospodarki na lata 2021-2027 (FENG) w ramach działania 3.01 o tożsamej nazwie w ramach priorytetu 3: Zazielenienie przedsiębiorstw.

Pomoc polega na przyznaniu kredytobiorcy tzw. premii ekologicznej, umożliwiającej spłatę części kredytu przeznaczonego na zwiększenie

efektywności energetycznej przedsiębiorstwa poprzez modernizację jego infrastruktury, w tym inwestycje w nowe lub ulepszone produkty albo procesy.

Kwota dofinansowania

Planowana kwota dofinansowania projektów w ramach omawianego konkursu to 660 mln zł.

Instytucja obsługująca kredyt ekologiczny

Bank Gospodarstwa Krajowego (BGK) pełni funkcję Instytucji Pośredniczącej dla działania 3.01: Kredyt ekologiczny. To oznacza, że ogłasza i przeprowadza nabór wniosków o wsparcie oraz dokonuje ich oceny formalnej i merytorycznej. Jest też stroną umowy, którą podpisuje z wnioskodawcą w przypadku przyznania pomocy.

Termin naboru wniosków

Od 13 czerwca do 17 sierpnia 2023 roku za pośrednictwem „Generatora wniosków o dofinansowanie”, dostępnego na stronie internetowej BGK, można było składać pierwsze wnioski o dofinansowanie w ramach omawianego mechanizmu. Na kolejny konkurs trzeba będzie poczekać do przyszłego roku (przełom I i II kwartału). Ewentualne zmiany będą zamieszczane na stronie BGK FENG: www.nowoczesnagospodarka.gov.pl w zakładce „Nabory wniosków” oraz na stronie Banku Gospodarstwa Krajowego.

Podmioty uprawnione do otrzymania wsparcia

Kredyt ekologiczny jest dotacją skierowaną do sektora MŚP, czyli mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw, a także dla *small mid-caps* (małe spółki o średniej kapitalizacji) oraz *mid-caps* (spółki o średniej kapitalizacji), prowadzących działalność na terenie całej Polski.

Warunkiem, który należy spełnić, jest modernizacja posiadanej infrastruktury (np. budynków, maszyn i urządzeń), przy czym jej efektem musi być ograniczenie zużycia energii pierwotnej w zmodernizowanym obszarze o przynajmniej 30 proc. w porównaniu do bieżącego zużycia.

Przedsiębiorcy, którzy aplikują o taką pomoc, są zobligowani do dołączenia do wniosku dokumentu z audytu energetycznego.

Przedmiotowy zakres dofinansowania

Dzięki kredytowi ekologicznemu przedsiębiorcy mogą realizować inwestycje na rzecz efektywności energetycznej *sensu largo*, mające na celu zwiększenie energooszczędności, np. poprzez termomodernizację budynków, a także – zmianę źródeł wykorzystywanej energii na bardziej ekologiczne czy też wymianę urządzeń, instalacji lub linii technologicznych na bardziej efektywne energetycznie.

W ramach realizacji tak określonych inwestycji ekologicznych przedsiębiorcy mogą otrzymać dofinansowanie na poniższe wydatki:

- zakup środków trwałych,
- nabycie materiałów budowlanych,
- wykonanie usług budowlanych,
- nabycie wartości niematerialnych i prawnych w formie patentów, licencji, wiedzy *know-how*, a także innych praw własności intelektualnej,
- studia, ekspertyzy, koncepcje i projekty techniczne wykonane przez doradców zewnętrznych, związanych z realizowanym projektem.

Poziom dofinansowania

Poziom dofinansowania w postaci premii ekologicznej oscyluje od 25 proc. do 80 proc. i zależy od kategorii wydatków, wielkości przedsiębiorstwa oraz lokalizacji inwestycji. Maksymalna wartość wydatków kwalifikowalnych projektu stanowi równowartość 50 mln euro.

Bank kredytujący

Wnioskodawca jest zobligowany zaciągnąć kredyt w jednym z banków kredytujących. Są to instytucje, które podpisały z BGK ramową umowę współpracy przy wdrażaniu kredytu ekologicznego. Wpisane są one na listę, która jest stale aktualizowana i zamieszczana na stronie internetowej BGK.

JOLANTA MATYJANKA

fot. Shutterstock

Unijne wsparcie na rzecz edukacji ekologicznej

Edukacja ekologiczna jest niezbędnym elementem transformacji ku zielonej energii, gospodarce obiegu zamkniętego czy przeciwdziałaniu zmianom klimatycznym. Unia Europejska wspiera wszelkie projekty podnoszące świadomość ekologiczną społeczeństwa.

Unia Europejska od lat promuje i wspiera projekty edukacyjne w zakresie ekologii. Środki na ten cel są do dyspozycji polskich beneficjentów od czasu wejścia naszego kraju do UE w 2004 roku. Szczególnie aktywna w zakresie wspierania edukacji ekologicznej jest Komisja Europejska, która m.in. realizuje inicjatywy, takie jak „Koalicja na rzecz edukacji dla klimatu” czy „Naukowcy w szkołach”.

KE dostrzega potrzebę edukacji ekologicznej wśród osób uczących się (niezależnie od wieku) i zauważa, że osoby te „muszą być w stanie rozwijać wiedzę, umiejętności i postawy umożliwiające im bardziej zrównoważone życie, zmianę wzorców konsumpcji i przyczynianie się do bardziej ekologicznej przyszłości”, a także podkreśla, że „Kształcenie i szkolenie odgrywają kluczową rolę w zmianie postaw – pomagają zwiększyć swoją świadomość na temat kwestii środowiskowych po to, by następnie podejmować indywidualne i zbiorowe działania” (źródło: <https://education.ec.europa.eu/pl/focus-topics/green-education/about-green-education>).

Również w nowej perspektywie unijnej dofinansowanie otrzymują projekty związane z edukacją ekologiczną. Tego typu inicjatywy w największym stopniu wspomaga program Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027 (FEnIKS), ale nie jest on jedyny.

FEnIKS dla edukacji ekologicznej

Program FEnIKS wspiera edukację ekologiczną m.in. w ramach działania FENX.01.04 „Gospodarka odpadami oraz gospodarka o obiegu zamkniętym”, w którym przewidziano dofinansowanie dla inicjatyw o charakterze edukacyjno-informacyjnym, w szczególności w obszarze zapobiegania powstawaniu odpadów oraz prowadzenia działań w gospodarce odpadami zgodnie z hierarchią sposobów postępowania z odpadami oraz w zakresie gospodarki o obiegu zamkniętym.

Środki finansowe kierowane będą do projektów edukacyjno-informacyjnych służących podnoszeniu świadomości ekologicznej społeczeństwa w zakresie gospodarki odpadami oraz przechodzenia na gospodarkę o obiegu zamkniętym. Realizowane będą przedsięwzięcia mające na celu propagowanie prośrodowiskowych wzorców konsumpcji, zapobieganie powstawaniu odpadów, w tym ich ponownego użycia, czy selektywnego zbierania itd.

O dofinansowanie w ramach tego działania mogą się ubiegać: Ministerstwo Klimatu i Środowiska (MKiŚ), organy i jednostki organizacyjne nadzorowane lub podległe MKiŚ, uczelnie wyższe, jednostki naukowe i badawczo-naukowe, a także pozarządowe organizacje ekologiczne.

Również działanie FENX.01.05 „Ochrona przyrody i rozwój zielonej infrastruktury” przewiduje wsparcie dla edukacji w zakresie ochrony przyrody. Chodzi tu przede wszystkim o działania edukacyjne stanowiące samodzielne projekty, niezależne od działań informacyjnych towarzyszących przedsięwzięciom nie dotyczącym edukacji, a ukierunkowane na zwiększenie wiedzy i świadomości społeczeństwa na temat celów oraz zasad ochrony przyrody i różnorodności biologicznej, jak również wpływu zanieczyszczeń na stan środowiska i zdrowie ludzi.

Wykorzystywane będą mogły być różne formy przekazu, a także nowoczesne narzędzia informacyjno-komunikacyjne. Beneficjentami środków będą mogły być regionalne dyrekcje ochrony środowiska, Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe, parki narodowe, jednostki naukowe i naukowo-badawcze, uczelnie wyższe, pozarządowe organizacje ekologiczne, a także Ministerstwo Klimatu i Środowiska oraz jednostki mu podległe.

Celem działania FENX.02.04 „Adaptacja do zmian klimatu, zapobieganie klęskom i katastrofom” jest wspieranie przedsięwzięć uwzględniających

fot. Freepik

podejście ekosystemowe, ukierunkowanych na zwiększenie odporności oraz lepsze przystosowanie się do zmian klimatu, a także zapobieganie ryzyku związanemu z klęskami żywiołowymi oraz katastrofami.

Dofinansowanie jest przeznaczone na inicjatywy edukacyjne służące zwiększaniu świadomości w zakresie zmian klimatu oraz adaptacji do nich, a także ochrony zasobów wodnych, lepszego dostępu do wiedzy i danych, w tym na temat przyczyn ich występowania, skutków oraz właściwych sposobów postępowania (działania informacyjno-edukacyjne, kampanie itd.).

O dofinansowanie będą się mogli ubiegać również szkoły realizujące kompleksowe projekty skutkujące podnoszeniem świadomości na temat zmian klimatycznych oraz przystosowania się do nich poprzez wdrażanie działań edukacyjno-informacyjnych równoległe z działaniami inwestycyjnymi w zakresie m.in. zielono-niebieskiej infrastruktury.

Beneficjentami wsparcia w tym przypadku będą jednostki samorządu terytorialnego i ich związki, Ministerstwo Infrastruktury, Ministerstwo Klimatu i Środowiska, organy oraz jednostki organizacyjne nadzorowane lub podległe tym ministerstwom, jednostki naukowe i naukowo-badawcze, szkoły publiczne oraz inne placówki systemu oświaty, pozarządowe organizacje ekologiczne i partnerstwa.

Polska Wschodnia ze wsparciem na edukację w zakresie bioróżnorodności

Projekty edukacyjne w zakresie ekologii wspierać będzie również program Fundusze Europejskie dla Polski Wschodniej w ramach działania FEPW.02.03 „Bioróżnorodność”. Jego celem jest wzmacnianie ochrony i zachowania przyrody, różnorodności biologicznej oraz zielonej infrastruktury, w tym na obszarach miejskich, oraz ograniczanie wszelkich rodzajów zanieczyszczenia. Projekty edukacyjne zgłaszane do dofinansowania powinny w tym przypadku służyć podnoszeniu świadomości ekologicznej i promowaniu postaw proekologicznych lokalnych społeczności, m.in. przedsiębiorców, lokalnych liderów, dzieci i młodzieży, organizacji społecznych, gospodarczych.

Wspierane będą też kampanie edukacyjno-informacyjne mające na celu zwiększenie świadomości w zakresie potrzeb oraz metod ochrony przyrody, jak również korzyści płynących z dobrze zachowanej przyrody i krajobrazu czy też korzyści z objęcia ochroną obszarów cennych przyrodniczo, jak również zasad oraz możliwości prowadzenia działalności gospodarczej na terenach chronionych.

DOMINIK KRZYSZTOFOWICZ

fot. Shutterstock

Południowy Bałtyk dla zdrowych ekosystemów

W niniejszym artykule zaprezentowane są wybrane projekty, które otrzymają dofinansowanie w ramach programu Interreg Południowy Bałtyk 2021-2027. Odegrają one kluczową rolę w uzdrowieniu ekosystemu na obszarze Południowego Bałtyku. Program wkroczył w nową erę wielostronnej współpracy transgranicznej między regionami przybrzeżnymi pięciu państw członkowskich UE: Niemiec, Danii, Szwecji, Litwy i Polski. Dzięki niemu możliwa będzie realizacja konkretnych działań na rzecz katalizowania niebieskiej i zielonej ekonomii Południowego Bałtyku.

Siedem opisanych poniżej projektów obejmuje trzy różne działania programu w ramach priorytetu 2: Zrównoważony Południowy Bałtyk. Inicjatywy te przyczyniają się do ochrony środowiska w regionie i dotyczą następujących obszarów tematycznych: zarządzanie środowiskiem i energią, systemy energii odnawialnej, zrównoważone uzdatnianie wody, gospodarka o obiegu zamkniętym i akwakultura.

Działanie 2.1: Wspieranie przejścia na zieloną energię

Projekt **DigiTechPort2030** ma na celu podwyższenie poziomu wiedzy i poprawę zdolności w zakresie dekarbonizacji w małych i średnich portach Południowego Bałtyku poprzez wyposażenie ich w dwa rozwiązania w tym obszarze do końca 2026 roku. Oprócz tradycyjnych działań

portowych, takich jak: ładunek, logistyka i wsparcie żeglugi, większe porty obsługują również energochłonne gałęzie przemysłu (chemiczny, cementowy i wytwórczy). Wszystkie te „klastry” branżowe prezentują szereg rozwiązań, które mają prowadzić do dekarbonizacji środowiska i umożliwić transformację w kierunku czystej energii.

Przedsięwzięcie **BIOSOLFarm** ma na celu ułatwienie przejścia na energię odnawialną w gospodarstwach rolnych oraz zwiększenie ich efektywności energetycznej i bezpieczeństwa. Inicjatywa ta ma priorytetowy charakter dla regionu Południowego Bałtyku, gdzie istnieje duża potrzeba promowania wykorzystania systemów energii odnawialnej w zrównoważonym rolnictwie. Chodzi o popularyzację takich rozwiązań, jak: fotowoltaiczne pompy wodne i elektryczność, technologie szklarniowe, suszarki słoneczne do obróbki pozbiorczej oraz słoneczne podgrzewacze ciepłej wody.

Działanie 2.2. Promowanie zrównoważonego korzystania z wody

W ramach projektu **LIMIT** zaplanowano opracowanie, ocenę i zademonstrowanie nowych koncepcji zrównoważonego uzdatniania wody ukierunkowanych na przeciwdziałanie syntetycznym chemikaliom PFAS oraz innym zanieczyszczeniom ze źródeł punktowych w obszarze

Południowego Bałtyku. Główny cel przedsięwzięcia to zapewnienie bezpiecznego i zrównoważonego użytkowania oraz ponownego wykorzystania zasobów wodnych. Rozwój technologii, które mogą niezawodnie, trwale i efektywnie kosztowo usuwać PFAS z wody, a także maksymalizować wykorzystanie naszych zasobów wodnych, odgrywa znaczącą rolę w zapewnieniu przyszłym pokoleniom dostępu do czystej wody.

Działanie 2.3. Wspieranie rozwoju gospodarki o obiegu zamkniętym i bardziej zasobooszczędnego

W toku realizacji przedsięwzięcia **COP** przewiduje się zidentyfikowanie problemów oraz możliwości związanych ze zbieraniem, ponownym wykorzystaniem czy recyklingiem odpadów oceanicznych (plastikowych), jak również wskazanie niebieskich oraz zielonych MŚP, które będą identyfikować i współtworzyć innowacyjne podejście do zbierania tych odpadów. Przyczyni się to do zapobieżenia postępującemu procesowi utraty różnorodności biologicznej regionu oraz do uzdrowienia ekosystemu.

Inicjatywa **RELOOPED** ma na celu zwiększenie cyrkulacji odpadów z tworzyw sztucznych w sieciach detalicznych Południowego Bałtyku poprzez ich większą redukcję, ponowne użycie oraz recykling. Sprzedawcy detaliczni przeprowadzą analizę zrównoważonych opakowań pod kątem optymalizacji wykorzystania materiałów pochodzących z recyklingu, a także podejmą działania związane z ich projektowaniem, aby mogły być dłużej wykorzystywane, co zminimalizuje ich negatywny wpływ na środowisko.

Celem przedsięwzięcia **AquaLoop** jest rozwój, promocja oraz wspieranie akwakultury zgodnie z zasadami zrównoważonej gospodarki o obiegu zamkniętym, z naciskiem na powstrzymanie generowania produktów ubocznych oraz na odpowiedzialną konsumpcję.

W warunkach zmiany klimatu, eutrofizacji i degradacji gleby region Morza Bałtyckiego stoi przed wyzwaniem odzyskiwania i pozyskiwania składników odżywczych. Obszar przybrzeżny Morza Bałtyckiego jest bogaty w zasoby biomasy (algi, makrofity, muszle małży, morskizyny), która może być wykorzystana w rolnictwie

do zrównoważonej produkcji żywności. Jedną z możliwości, wpisujących się w założenia gospodarki o obiegu zamkniętym, jest wykorzystanie zasobów biomasy morskiej zarówno jako nawozu, jak i adsorbentu do odzyskiwania składników odżywczych. Rozwiązania te zapobiegają przenikaniu składników odżywczych do środowiska oraz powstawaniu zanieczyszczeń. Ogólnym celem projektu **ECONUT** jest opracowanie technologii przepływu składników odżywczych zgodnie z zasadami zrównoważonej gospodarki o obiegu zamkniętym. Końcowe działania przedsięwzięcia skupiać się będą na analizie rynku, co pomoże stworzyć pilotażową technologię oraz modele biznesowe do adaptacji opracowanej technologii.

Podsumowując, projekty opisane powyżej pomogą w budowaniu zdrowszych ekosystemów w regionie Południowego Bałtyku. Jest to możliwe dzięki promowaniu dialogu politycznego, tworzeniu sieci transgranicznych kontaktów i partnerstw, zachęcaniu decydentów do podejmowania inicjatyw umożliwiających wykorzystanie potencjału regionu i posiadanych zasobów do odbudowy ekosystemów oraz tworzenia przyszłości, w której rozwijać się będą: przyroda, dzika przyroda oraz ludzie.

ANCOR ARMAS MARTIN

Tłumaczenie z języka angielskiego:

KATARZYNA SEMPOŁOWICZ-LIPSKA

Wspólny Sekretariat

Programu Interreg Południowy Bałtyk

fol. Shutterstock

Zieloni bohaterowie polsko-saksońskiego pogranicza

Program współpracy Interreg Polska-Saksonia obejmuje swym niewielkim obszarem przepiękne tereny rzeki Nysy Łużyckiej, która na długości 197,8 km łączy Polskę i Niemcy. To właśnie Nysa przypomina mieszkańcom tego regionu, że dobrostan człowieka zależy od środowiska, w którym żyje.

Wyraz troski o środowisko naturalne pogranicza odzwierciedla się w licznych projektach programu Interreg. Przy wsparciu Funduszy Europejskich podjętych zostało wiele inicjatyw na rzecz ekologii. W programie Interreg Polska – Saksonia na lata 2014-2020 spośród 62 zrealizowanych projektów 16 związanych było ściśle z działaniami na rzecz środowiska naturalnego oraz zrównoważonego rozwoju. Przedsięwzięcia dotyczyły ochrony przyrody, edukacji ekologicznej, zapobiegania skutkom katastrof, adaptacji do zmian klimatu i miały bardzo zróżnicowany charakter, a beneficjenci udowodnili, że „mają zielone pojęcie”!

Projekt *Climatic Town* dotyczył istotnych problemów, związanych ze zmianami klimatycznymi. Jego program miał na celu uwrażliwienie instytucji publicznych na kwestie wydajności energetycznej oraz konieczności zmniejszenia energochłonności. Działania partnerów koncentrowały się na zmniejszeniu zużycia energii w obszarze wsparcia oraz podniesieniu świadomości i przekazaniu nowych kompetencji samorządowcom w tej dziedzinie. Przeprowadzono szkolenia dotyczące sposobów zwiększania efektywności energetycznej, oszczędności energii i wykorzystania odnawialnych źródeł energii na terenie pogranicza.

W obliczu coraz częściej występujących gwałtownych zjawisk pogodowych kluczowa staje się współpraca odpowiednich instytucji i służb w zakresie przepływu informacji. Od jej szybkości bardzo często zależy bezpieczeństwo mienia i zdrowia ludzi. Wychodząc właśnie z takiego założenia, partnerzy projektu „**Transgraniczne zapobieganie i zwalczanie powodzi i klęsk żywiołowych**” postawili sobie za cel poprawę ochrony ludności w regionie przygranicznym na wypadek powodzi lub innych zagrożeń poprzez

transgraniczną integrację informacji, systemów oraz procesów. Realizacja projektu zdecydowanie poprawiła poziom przygotowania służb po obu stronach granicy do szybkiego reagowania w sytuacji zagrożenia, a co za tym idzie, znacznie zwiększyła bezpieczeństwo mieszkańców pogranicza.

Ekologia nie zawsze ma kolor zielony. Największe wyzwania na pograniczu Dolnego Śląska i Saksonii dotyczą górnictwa zarówno w kontekście gospodarki, jak i polityki energetycznej, ochrony środowiska naturalnego oraz rewitalizacji krajobrazów pogórzniczych. Wielość i różnorodność problemów przekłada się m.in. na konieczność podejmowania szeroko zakrojonej współpracy, dającej możliwość prowadzenia skoordynowanych działań po obu stronach granicy. Partnerzy projektu „**Życie z górnictwem: MineLife**” wyszli ze słusznego założenia, że warunkami koniecznymi do stawienia czoła istniejącym problemom są wymiana wiedzy i doświadczeń, wzajemne poznanie się, a także stworzenie sieci współpracy. Podjęli oni tematykę konfliktów, typowych dla branży, i optymalnych sposobów radzenia sobie z nimi, w efekcie czego m.in. przygotowany został podręcznik na temat zarządzania konfliktami w górnictwie oraz sposobów ich unikania: https://projekty.plsn.eu/images/files/0060_Mine-Life_Konfliktleitfaden_PL.pdf. W ramach *MineLife* przygotowano także wystawę objazdową, zatytułowaną „Zapobieganie ryzyku związanemu z dawnym górnictwem” oraz opracowano przewodnik turystyczny „Śladami górnictwa na Dolnym Śląsku i w Saksonii”.

Szczególne miejsce w programie zajął projekt „**Dla pszczoł – współpraca transgraniczna na rzecz zachowania dzikich zapylaczy**”. Ta polsko-niemiecka inicjatywa stanowiła reakcję na dramatyczny spadek liczby owadów zapylających,

co zaobserwowano w ostatnich latach na całym świecie – również na obszarze pogranicza. Pszczoły odgrywają kluczową rolę w zachowaniu bioróżnorodności, a także odpowiadają za zapylenie ponad 85 proc. gatunków roślin wykorzystywanych przez człowieka. Świat bez zapylaczy czeka katastrofa, której skutków nie jesteśmy w stanie przewidzieć.

W związku z tym z inicjatywy organizacji Internationales Begegnungszentrum St. Marienthal zawiązane zostało polsko-niemieckie partnerstwo, mające na celu działalność edukacyjną i informacyjną oraz tworzenie na obszarze wsparcia przestrzeni przyjaznych dla zapylaczy. W skład partnerstwa wchodziły: Fundacja Eko-Rozwoju i Fundacja Zielona Akcja z Polski oraz IBZ St. Marienthal oraz LEBENS(T)RÄUME e.V. po stronie niemieckiej.

Działania projektowe były wielowymiarowe i świetnie się uzupełniały. Warto wymienić choćby:

- nasadzenia i pasieczyska – w ramach projektu powstały pszczele pastwiska (łąki kwietne) po stronie niemieckiej o łącznej powierzchni ponad 5 tys. m²;
- edukacja i informacja – podjęto szereg działań edukacyjnych i informacyjnych dla obszaru przygranicznego; opracowano polsko-niemiecką wystawę informującą o sytuacji zapylaczy, powstały materiały edukacyjne dla nauczycieli

i edukatorów z cyklu #ToSięOpyla, a także materiały e-learningowe; do dziś można korzystać z webinarów, wycieczek edukacyjnych oraz warsztatów dla różnych grup wiekowych;

- obserwacje i wymiana – ważny element projektu stanowiło opracowanie instrukcji inwentaryzacji oraz pielęgnacji łąk przyjaznych zapylaczom, a także obszernych rekomendacji dotyczących zagospodarowania powierzchni zielonych w sposób przyjazny dla owadów zapylających;
- polsko-niemieckie spotkania ekspertów oraz szkolenia dla młodych pszczelarzy.

Zieloni bohaterowie polsko-saksońskiego pogranicza to prawdziwi miłośnicy regionu, Nysy Łużyckiej, przepięknych parków krajobrazowych, otaczającego środowiska oraz nas – mieszkańców, rezydentów i turystów! Troska o człowieka, zmieniający się klimat i przyszłość młodszych pokoleń pcha ich do działania ku naszej ogromnej uciechu. Dziękujemy beneficjentom Programu Współpracy Interreg Polska-Saksonia 2014-2020 za „zielone” przedsięwzięcia i zachęcamy do działania przy wsparciu programu w perspektywie 2021-2027.

ANNA GIBEK

Wspólny Sekretariat

**Programu Współpracy Interreg
Polska-Saksonia 2014-2020**

foto: IBZ

Zielone rozwiązania na polsko-słowackim pograniczu

Wysokie walory środowiska naturalnego to jeden z ważnych wyróżników obszaru polsko-słowackiego pogranicza. W nowej edycji programu Interreg Polska-Słowacja priorytetem jest podniesienie świadomości mieszkańców pogranicza w zakresie ekologicznych rozwiązań, które pozwolą im wspólnie chronić środowisko i łagodzić negatywne skutki zmian klimatu.

Zielony priorytet

Czy wiesz, że...

na obszarze polsko-słowackiego pogranicza znajduje się 13 parków narodowych i 16 parków krajobrazowych, które po obu stronach granicy zajmują łącznie powierzchnię 10 185 km².

W celu zachowania walorów środowiska naturalnego dla przyszłych pokoleń w programie Interreg Polska – Słowacja 2021-2027 utworzony został priorytet dotyczący zagadnień związanych ze zmianami klimatu i ochroną bioróżnorodności. Dzięki temu na wsparcie mogą liczyć inicjatywy ukierunkowane m.in. na rozwój zielonej i niebieskiej infrastruktury (np. zielone dachy i zielone ściany w budynkach użyteczności publicznej, zielone parkingi, łąki kwietne, ogrody deszczowe, parki kieszonkowe), a także ochronę, odbudowę oraz poprawę stanu siedlisk przyrodniczych i korzyści ekologicznych, jak również na przeciwdziałanie rozprzestrzenianiu i pojawianiu się gatunków inwazyjnych. Co ważne, każdy z beneficjentów będzie zobowiązany do zaplanowania w ramach swojego projektu obowiązkowych działań edukacyjno-promocyjnych, których celem ma być zwiększenie świadomości społecznej w zakresie ekologii.

Ekologiczna mobilność i turystyka

Dbając o zmniejszenie negatywnego wpływu transportu samochodowego na środowisko, projektodawcy programu postawili w nowym programie na zielone, przyjazne środowisku rozwiązania, zapewniające dojazd do atrakcji turystycznych, w tym rozwój elektromobilności. W konkursach będą finansowane m.in. stacje

ładowania dla pojazdów elektrycznych czy transport zbiorowy i rowerowy oparty na pojazdach zasilanych elektrycznie. Chodzi tu o promowanie pomysłów, które będą mogły być wykorzystywane na większą skalę.

Ekologiczne rozwiązania mają dotyczyć również turystyki, która stanowi jeden z największych potencjałów pogranicza. W tym priorytecie program będzie dofinansowywał działania związane z promocją ekoinnowacji oraz ekologicznych modeli biznesowych w zakresie zrównoważonej turystyki, a także współpracę w zakresie zrównoważonego wykorzystania walorów naturalnych polsko-słowackiego pogranicza.

Ekoinnowacje mile widziane na polsko-słowackim pograniczu

Ekoinnowacja to każda innowacja, która prowadzi do osiągnięcia zrównoważonego rozwoju przez ograniczenie negatywnego oddziaływania działalności produkcyjnej na środowisko, zwiększenie odporności przyrody na obciążenia lub zapewnienie większej skuteczności i odpowiedzialności w zakresie korzystania z zasobów naturalnych.

Dbłość o naturę polsko-słowackiego pogranicza jest wpisana nie tylko w zasady Unii Europejskiej, ale także bezpośrednio w zasady programu Interreg Polska-Słowacja 2021-2027. Przedsięwzięcia, które uzyskają dofinansowanie, powinny prowadzić do zmniejszenia emisji zanieczyszczeń wód i powietrza, a także zapotrzebowania na energię, materiały i wodę w stosunku do rozwiązań standardowych lub wymaganych przepisami.

fot. CPE

Europejskie rozwiązania

Niezależnie od powyższego wszystkie projekty w programie Interreg Polska-Słowacja 2021-2027 powinny być zgodne z zasadami Europejskiego Zielonego Ładu (ang. *European Green Deal*). Dzięki temu powstałe w toku ich realizacji usługi oraz produkty będą wysokiej jakości, ekologiczne i trwałe.

Założenia Europejskiego Zielonego Ładu dla projektów w programie Interreg Polska-Słowacja 2021-2027:

- korzystanie z rezultatów oceny zgodności projektu z zasadą „nie czyn poważnych szkód”, strategicznej oceny oddziaływania na środowisko, oceny oddziaływania na środowisko (OOŚ),
- stosowanie zielonych zamówień publicznych,
- wdrażanie w projekcie działań związanych z recyklingiem, gospodarką o obiegu zamkniętym, OZE itp.,
- wprowadzanie innowacyjnych rozwiązań.

Dobre praktyki z poprzedniej edycji

W ramach programu Interreg Polska-Słowacja 2014-2020 zrealizowano wiele ciekawych działań, których celem było promowanie postaw ekologicznych. Dzięki Funduszom Europejskim powstał projekt „**Za woniom drzewa**”, stawiający na edukację ekologiczną m.in. przez organizację zajęć dla uczniów, poszerzających ich wiedzę z zakresu przyrody oraz ekologii.

W gminie Brenna utworzono transgraniczny Ogród Zielin, gdzie można doświadczyć natury poprzez naukę i zabawę. Stworzono „Puzzłościeżkę” – rodzinną grę terenową, promującą postawy ekologiczne, gdzie w wyznaczonych punktach zbiera się elementy związane z drewnem (więcej informacji znajduje

się na stronie: www.turysta.brenna.org.pl/pl/gra-terenowa-puzzlosciezka).

Obszar Karpat porastają mieszane lasy liściaste, tworzące swoiste ekosystemy górskie. Dziś odchodzi się od tradycyjnego sposobu zagospodarowania środowiska górskiego, takiego jak np. ręczne koszenie traw, które powoduje niekorzystny wpływ na środowisko. Efektem projektu „**Wspólne działania na rzecz przywrócenia i utrzymania różnorodności biologicznej karpaccich ekosystemów górskich**” były wprowadzenie zasad zarządzania i realizacja specjalnej opieki ukierunkowanej na wsparcie różnorodności biologicznej na obszarach chronionych pogranicza.

Doskonałym przykładem połączenia turystyki z kompendium wiedzy o ochronie naszej planety jest z kolei projekt **Green Film Tourism**. Jednym z jego celów było opracowanie rozwiązań oraz rekomendacji proekologicznych dla przyszłych produkcji filmowych, czego efektem jest „Zielony przewodnik dla branży audiowizualnej”, dostępny na stronie internetowej www.greenfilmtourism.eu. Przewodnik przedstawia konkretne rekomendacje, jak ograniczyć negatywny wpływ produkcji audiowizualnych na środowisko, jak emisja CO₂ i innych gazów cieplarnianych, produkcja odpadów czy konsumpcja energii elektrycznej.

Razem dla wspólnego dobra

Efektywność działań na rzecz łagodzenia skutków zmian klimatu i ochrony środowiska wymaga zaangażowania po obu stronach granicy. Dotychczasowe doświadczenia pokazują, że razem możemy osiągać wymierne efekty i wprowadzać innowacyjne, zielone, ekologiczne rozwiązania na polsko-słowackim pograniczu.

PIOTR BIEL

ANNA MOTYKA

**Wspólny Sekretariat Techniczny
Programu Interreg Polska-Słowacja**

Czyste i przyjazne środowisko na wschodniej granicy Unii Europejskiej

Programy współpracy transgranicznej pomiędzy Polską a Ukrainą funkcjonowały w kolejnych perspektywach finansowych Unii Europejskiej pod różnymi nazwami, ale zawsze miały jeden cel – wszechstronne wsparcie rozwoju obszarów przygranicznych Polski i Ukrainy (wcześniej także Białorusi) przy ścisłej ochronie walorów przyrodniczych.

Oprócz wyremontowanych oraz zmodernizowanych kilometrów dróg, szlaków, wodociągów i kanalizacji, doposażonych szpitali, służb ratowniczych i przejść granicznych, a także uratowanego dziedzictwa kulturowego czy przyrodniczego niewymiernym efektem wspólnych projektów jest też podniesienie poziomu transgranicznej współpracy, rozwój więzi społecznych, przełamywanie stereotypów i uprzedzeń oraz stałe podnoszenie kompetencji kadr po obu stronach granicy UE, również w zakresie ochrony środowiska.

W ramach programów przekazywana jest pomoc w oparciu o 3-stopniową skalę: mikroprojekty, projekty regularne, duże projekty infrastrukturalne. Każdy poziom zaangażowania lokalnych społeczności czy władz regionalnych ma znaczenie.

Na przykład mikroprojekt „**Młodzi Lokalni Strażnicy Natury Doliny Bugu**” (partnerzy: Stowarzyszenie „Lokalna Grupa Działania – Tygiel Doliny Bugu” z Polski oraz Lokalna Agencja Rozwoju Rejonu Kamionka Bużańska z Ukrainy; dotacja z UE ok. 55 tys. euro) wykorzystał dla swoich ekoturystycznych celów obozy młodzieżowe, warsztaty szkolne, konkursy, gry terenowe oraz kampanie edukacyjne, by promować aktywną turystykę w Dolinie Bugu z poszanowaniem zasobów przyrodniczych tego obszaru.

Na konkretne gatunki uwagę zwraca mikroprojekt „**Karpaty – kraina ryb wędrownych**” (partnerzy: Powiat Sanocki z Polski oraz Rada Rejonu Żydaczowskiego z Ukrainy; dotacja z UE ok. 53 tys. euro). W centrum uwagi tej inicjatywy znajdują się losy świnki pospolitej, badania nad migracją ryby i działania wspierające naukowców, przyrodników, ekologów czy strażników rybackich w ochronie rzecznej fauny.

W Karpatach nie brakuje różnorodnych przykładów projektów. Przedsięwzięcie „**Ochrona wód Jeziora Solińskiego i wód leczniczych kurortu Schodnica – wspólne wyzwanie, szansa zachowania i wykorzystania potencjału dziedzictwa naturalnego**” (partnerzy: Gmina Solina

fol. W. Wasylewicz

z Polski oraz Rada Miasta Schodnica z Ukrainy; dotacja z UE ok. 1,7 mln euro) koncentruje się z kolei na zasobach wodnych. Celem tej inicjatywy jest ochrona i zabezpieczenie Jeziora Solińskiego, lokalnych rzek (San i Schidniczanka) oraz wód leczniczych w rejonie Schodnicy przed zanieczyszczeniem ściekami komunalnymi, a także poprawa i utrzymanie dobrej jakości wód powierzchniowych oraz gruntowych. W rezultacie możliwe będzie pełniejsze wykorzystanie naturalnego dziedzictwa terenów przygranicznych Bieszczad i Beskidów Skolskich w rozszerzaniu oferty turystycznej opartej o zasady zrównoważonego rozwoju. W ramach przedsięwzięcia powstały dwie oczyszczalnie ścieków w Schodnicy oraz system kanalizacji w trzech miejscowościach na terenie gminy Solina. Partnerzy projektu przeprowadzili także serię szkoleń w celu podniesienia świadomości ekologicznej mieszkańców i turystów.

Warto także wspomnieć o przedsięwzięciu **„Natura bez granic – zachowanie wspólnego dziedzictwa naturalnego w gminach Dobromil (Ukraina) i Zagórz (Polska)”** (partnerzy: Gmina Zagórz z Polski oraz Rada Miasta Dobromil z Ukrainy; dotacja z UE ok. 2,2 mln euro). Projekt obrał za cel poprawę i ochronę jakości wody rzeki San po obu stronach granicy. Najważniejszym zadaniem była budowa oczyszczalni ścieków w Dobromilu, w tym wymiana doświadczeń między pracownikami oczyszczalni w obu krajach. Ponadto udało się przebudować sieć kanalizacyjną, a prawie 400 gospodarstw domowych i budynków zostało podłączonych do nowej sieci. Po stronie polskiej powstało ponad 27 km kanalizacji sanitarnej z podłączeniem do działającej już oczyszczalni ścieków w Zagórzu.

Przykładem dużej inwestycji jest inicjatywa **„Poprawa stanu środowiska w granicach Szackiego Parku Narodowego poprzez budowę kanalizacji na obszarach wiejskich nad jeziorem Świataż”** (partnerzy: Państwowa Rejonowa Administracja w Kowlu z Ukrainy oraz Gmina Włodawa z Polski; dotacja z UE ok. 5,8 mln euro). Projekt SVITYAZ stanowi odpowiedź na potrzebę zredukowania zanieczyszczeń środowiska w granicach Szackiego Parku Narodowego. Jego ogólnym celem jest zapobieganie rozprzestrzenianiu się chorób w obwodzie wołyńskim oraz województwie lubelskim. W ramach wspólnego przedsięwzięcia powstało blisko 100 km nowej sieci kanalizacyjnej oraz zostały zbudowane oczyszczalnie ścieków w przylegających do jeziora Świataż wsiach i miasteczkach. Dzięki

fot. CPE

realizacji projektu na obszarze nim objętym przepływ zanieczyszczonych ścieków do wód podziemnych ma zmniejszyć się o 80 proc., co z kolei zmniejszy zanieczyszczenie jezior Szackiego Parku Narodowego oraz dorzecza Zachodniego Bugu i Prypeci. Ponadto znacznie poprawi się stan wody pitnej w tym regionie. Powstanie oczyszczalni będzie też impulsem do zrównoważonego rozwoju branży turystycznej w tym rejonie.

Programy polsko-ukraińskiej współpracy dysponują także licznymi przykładami transgranicznej kooperacji służb reagowania w sytuacjach kryzysowych. Chcemy z jednej strony przeciwdziałać zmianom klimatycznym, a z drugiej – musimy być gotowi na nowe zagrożenia z nimi związane. Przed nami kolejne projekty w ramach perspektywy finansowej 2021-2027. Ważne miejsce w nich zasada DNSH, czyli nieczynienia znaczącej szkody środowisku (*do no significant harm*).

ANDRZEJ SŁODKI
Wspólny Sekretariat
Programu Interreg NEXT Polska-Ukraina
2021-2027

fol. Gmina Stare Juchy

Ekologia – wspólna sprawa

W obecnych czasach temat ekologii jest bardzo popularny, a świadomość społeczeństwa w tym obszarze zdecydowanie wzrosła w przeciągu ostatnich kilku lat. Na co dzień zmagamy się z wieloma problemami dotyczącymi wzrostu zanieczyszczeń wody i powietrza, produkcji większej ilości odpadów czy też dużego zużycia energii. W programie dofinansowanym ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Instrumentu Sąsiedztwa realizowanych jest 10 projektów, których efekty przyczyniają się do rozwiązywania problemów o tej tematyce.

Jednym z takich przedsięwzięć jest inicjatywa dotycząca wielu typowych wyzwań środowiskowych, takich jak ryzyko zanieczyszczenia wody przez wycieki ścieków ze zbiorników, straty wody spowodowane przestarzałymi oczyszczalniami oraz niska dostępność wysokiej jakości wody dla mieszkańców obszaru projektu. Działania na terenie gminy Stare Juchy dotyczyły budowy sieci wodociągowej w miejscowościach Jeziorowskie, Łasmiady i Bałamutowo (8,1 km), które znajdowały się poza zasięgiem miejskiej sieci wodociągowej, jak również budowy stacji uzdatniania wody we wsi Grabnik Osada i rozbudowy kanalizacji sanitarnej w miejscowości Liski.

W ramach projektu zaplanowano również zainstalowanie urządzeń do pomiaru zużycia wody w wielu stacjach uzdatniania oraz sieciach wodociągowych w celu ograniczenia jej strat. Zorganizowano także konkurs *Pure Water*, mający na celu podniesienie świadomości młodzieży na temat oszczędzania i ochrony wody.

Celem kolejnego projektu jest zwiększenie liczby gospodarstw domowych, które zostały przyłączone do nowej sieci kanalizacyjnej, oraz zaopatrzenie ich w dobrej jakości wodę dzięki wyremontowaniu sieci wodociągowej. Jest to ważne przedsięwzięcie z punktu widzenia ochrony środowiska, gdyż budowa kanalizacji przyczyniła się do poprawy czystości wód gruntowych poprzez likwidację zbiorników bezodpływowych. W gminie Zalewo powstała kanalizacja sanitarna w obszarze: Dobrzyki – Zalewo – Półwieś o łącznej długości 14,4 km oraz wyremontowane zostały przyłącza wodociągowe w Dobrzykach. Oprócz części infrastrukturalnej przedsięwzięcie obejmowało również działania „miękkie” w postaci szkolenia dla mieszkańców z zakresu ochrony środowiska.

fol. Gmina Stare Juchy

Projektem o nieco innej tematyce, lecz wciąż związanej z ekologią, jest inicjatywa realizowana przez Szpital Wojewódzki im. dr. Ludwika Rydygiera w Suwałkach. Jej głównym celem jest współpraca

personelu medycznego w zakresie stosowania odpowiednich metod i narzędzi ukierunkowanych na adaptację ludzi do niekorzystnych skutków zmian klimatycznych. Częścią komponentu infrastrukturalnego przedsięwzięcia była przebudowa i doposażenie Oddziału Neurologii z Pododdziałem Udarowym szpitala w Suwałkach. Stan oddziału wymagał pilnej interwencji, ponieważ nie zapewniał odpowiednich warunków do leczenia pacjentów ani do pracy personelu medycznego. Do przebudowanej powierzchni użytkowej, która wynosi 745,8 m² został zakupiony nowoczesny sprzęt medyczny, rehabilitacyjny oraz meble socjalne i medyczne. Znaczącą wartość dodaną zapewniły działania „miękkie”, obejmujące szkolenie personelu medycznego szpitala w Suwałkach w zakresie wpływu zmian klimatu na zachorowalność. W ramach projektu w szczególności analizowano kwestię wpływu zmian klimatu na zdrowie pacjentów, a zwłaszcza na problem częstego występowania udarów w ekstremalnych warunkach pogodowych oraz możliwość wczesnego rozpoznawania objawów udarów wśród lokalnej społeczności.

Kolejna inicjatywa związana ze zmianami klimatu jest realizowana przez Komendę Wojewódzką Państwowej Straży Pożarnej w Olsztynie w partnerstwie z Komendą Wojewódzką Państwowej Straży Pożarnej w Białymstoku. Jej głównym celem jest wzmocnienie współpracy oraz zwiększenie efektywności działania służb ratowniczych w celu skuteczniejszego reagowania na pojawiające się zagrożenia pożarów lasów i sytuacje awaryjne. Zjawiska powodowane zmianami klimatu stanowią zagrożenie nie tylko dla społeczeństwa, ale powodują one dodatkowe koszty, a także nieodwracalne straty w przyrodzie. Każdego roku tysiące pożarów ogarnia lasy i łąki w całej Europie. Bezpieczeństwo, również pod względem pożarowym, ma swoją cenę i to

z reguły wysoką – jak wysoką, to często dociera do naszej świadomości po katastrofalnych wielkoobszarowych pożarach lasów. W celu budowy skutecznego systemu zapobiegania zagrożeniom wynikającym ze zmian klimatycznych i ze względu na obserwowaną od wielu lat tendencję wzrostową liczby pożarów oraz rozmiar strat przez nie spowodowanych jednostki straży pożarnej w Olsztynie i Białymstoku zostały wyposażone w 16 nowoczesnych pojazdów specjalistycznych, w tym lekkie pojazdy ratowniczo-gaśnicze. W projekcie, poza zakupem pojazdów oraz sprzętu, przeprowadzone zostały szkolenia i ćwiczenia. Podczas szkolenia zorganizowanego przez Komendę Wojewódzką PSP w Olsztynie pn. „Ochrona lasów przed pożarami” uczestnicy podnosili swoje kwalifikacje, pogłębiali wiedzę w zakresie pożarów lasów, a także zapoznali się z najnowocześniejszymi rozwiązaniami technicznymi w zakresie ochrony przeciwpożarowej lasów. Przeprowadzone działania przyczyniły się do podniesienia kwalifikacji strażaków, jak również ich zdolności do zespołowego reagowania w stanach zagrożenia. Przedsięwzięcie wzmocniło współpracę pomiędzy partnerami poprzez wspólne stworzenie mechanizmu bezpieczeństwa i zarządzania kryzysowego w celu zminimalizowania negatywnych skutków zmian klimatu dla środowiska.

Opisane projekty to tylko wybrane przykłady działań realizowanych w programie dofinansowanym ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Instrumentu Sąsiedztwa. Przedsięwzięcia te mają jeden wspólny, nadrzędny cel – dążyć do zapobiegania i usuwania zanieczyszczeń, a także przeciwdziałania zmianom klimatu w obszarze północno-wschodniej Polski.

KATARZYNA GILEWICZ
Wspólny Sekretariat Techniczny

fot. Komenda Wojewódzka PSP w Olsztynie

fot. Freepik

Wykluczenie wykonawcy w postępowaniu o zamówienie publiczne

Zamawiający może wykluczyć z uczestnictwa w przetargu wykonawcę, który – z przyczyn leżących po jego stronie – w znacznym stopniu lub zakresie nie wykonał lub nienależycie wykonał albo długotrwale nienależycie wykonywał istotne zobowiązanie, wynikające z wcześniejszej umowy w sprawie zamówienia publicznego lub umowy koncesji, co doprowadziło do wypowiedzenia lub odstąpienia od umowy, odszkodowania, wykonania zastępczego lub realizacji uprawnień z tytułu rękojmi za wady.

Wynika to z art. 109 ust. 1 pkt 7 ustawy z 11 września 2019 r. Prawo zamówień publicznych (Dz. U. z 2022 r. poz. 1710) – dalej ustawa Pzp. Przepis ten koresponduje z art. 57 ust. 4 lit. g Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/24/UE z dnia 26 lutego 2014 r. w sprawie zamówień publicznych, uchylającej dyrektywę 2004/18/WE, który uprawnia zamawiającego do wykluczenia wykonawcy w sytuacji, w której wykonawca wykazywał znaczące lub uporczywe niedociągnięcia w spełnieniu istotnego wymogu w ramach wcześniejszej umowy w sprawie zamówienia publicznego, wcześniejszej umowy z podmiotem zamawiającym lub wcześniejszej umowy

w sprawie koncesji, co doprowadziło do wcześniejszego rozwiązania tej umowy, odszkodowań lub innych porównywalnych sankcji.

Dodatkowo należy zaznaczyć, że aby skorzystać z tej przesłanki wykluczenia, zamawiający musi ją określić w dokumentach prowadzonego przez siebie postępowania o zamówienie publiczne.

Nie każde naruszenie obowiązków umownych będzie pozwalało zamawiającemu na wykluczenie wykonawcy, bowiem nie każde niedopełnienie obowiązków kontraktowych będzie istotne dla realizowanego przedmiotu umowy. Ponadto to na zamawiającym będzie spoczywał obowiązek wykazania przesłanek wykluczenia, określonych w omawianym przepisie.

Warunki zastosowania przepisu należy czytać łącznie i są one następujące:

- niewykonanie lub nienależyte wykonanie albo długotrwale nienależyte wykonywanie musi dotyczyć istotnego zobowiązania,
- niewykonanie lub nienależyte wykonanie albo długotrwale nienależyte wykonywanie musi być w znacznym stopniu lub zakresie,

- musi być ono zawinione przez wykonawcę,
- musi skutkować wypowiedzeniem lub odstąpieniem od umowy, odszkodowaniem, wykonaniem zastępczym lub realizacją uprawnień z tytułu rękojmi za wady.

Zatem zamawiający, wykluczając wykonawcę, jest zobligowany do wykazania, że naruszenie wcześniejszej umowy wynikało z przyczyn, za które odpowiada wykonawca, a zatem było przez niego zawinione. Wykazując zakres odpowiedzialności kontraktowej wykonawcy, zamawiający powinien udowodnić rażące niedbalstwo z jego strony lub zamierzone działanie wykonawcy.

Nieznaczne odchylenia jakościowe lub ilościowe wykonanego zamówienia nie będą każdorazowo stanowić o istotnym naruszeniu zobowiązań kontraktowych. Zamawiający musi wykazać, że nieosiągnięcie zaplanowanego rezultatu umowy wynikało z braku staranności wykonawcy. Tutaj należy wskazać, że wykonawca jako profesjonalista powinien działać według podwyższonych standardów staranności. Z tego też względu kara umowna nie zawsze musi oznaczać, że wykonawca dopuścił się znacznego naruszenia.

Innymi słowy, naliczenie kary umownej nie stanowi niejako automatyzmu wykluczenia.

Karą umowną mogą być objęte aspekty umowy niemające charakteru istotnego dla jakości lub zakresu przedmiotu umowy. Dodatkowo, co do zasady, kara umowna w rozumieniu art. 438 Kodeksu cywilnego powinna mieć charakter kompensacyjny, gdyż stanowi formę odszkodowania wynikającego ze szkody z tytułu niewykonania lub nienależytego wykonania umowy.

W praktyce odszkodowawczy charakter kary umownej nie zawsze jest jednak tak oczywisty. Tym samym w sytuacji, gdy umowa nie zostanie wypowiedziana, nie nastąpi odstąpienie od umowy, wykonanie zastępcze lub realizacja uprawnień z tytułu rękojmi za wady, naliczenie kary umownej nie zawsze musi mieć skutek odszkodowania, o którym mowa w art. 109 ust. 1 pkt 7 ustawy Pzp.

Wspomnieć należy, że niewykonanie lub nienależyte wykonanie zobowiązania może dotyczyć zarówno umowy zawartej przez zamawiającego prowadzącego postępowanie, jak i innych zamawiających.

SZYMON DENIS
Wydział Kontroli
Centrum Projektów Europejskich

Na eko(-)piknik: razem czy osobno?

fot. Freepik

Od dobrych kilku lat nasze społeczeństwo stara się być bardziej „eko”. I słusznie zresztą, ponieważ to już nie tylko moda czy efektowne hasło marketingowe, ale nasz zbiorowy obowiązek. Jednak w parze z działaniami „pro” lub „anty” nie zawsze idzie nasza wiedza językowa. Pora więc na wyjaśnienie, jak do takich działań mają się polskie zasady ortograficzne.

Zatem jak pisać tytułową konstrukcję: razem czy osobno? A może z kreską? Czy organizujemy *ekopiknik*, *eko piknik* czy może *eko-piknik*?

Ale problemów z pisownią łączną i rozłączną jest więcej. Niektóre z zasad pamiętamy z czasów szkolnych (słynne: „partykułę nie z czasownikami piszemy rozdzielnie”). I jest to, z małymi wyjątkami, prawda. Jednak nie jest to jedyna zasada, która decyduje o zapisie podobnych struktur. Jest ich na tyle dużo, że trzeba te najważniejsze zasady jakoś pogrupować. Zatem – do dzieła!

Pisownia cząstki „nie”

Ponieważ nie da się prosto podzielić wszystkich reguł na „to się pisze łącznie, a to rozdzielnie”, spróbujmy przyjrzeć się najpopularniejszym formom zapisu często spotykanych wyrazów. A skoro wywołaliśmy już partykułę „nie” – to właśnie jej przyjrzymy się w pierwszej kolejności.

Piszemy „nie” **łącznie**:

- **z rzeczownikami** – w zasadzie wszystkimi funkcjonującymi w polszczyźnie;
Oznacza to, że słowa typu niepies, niemiasto są jak najbardziej zgodne z normą. Ich obcość wynika z braku potrzeb korzystania z takich form. W czym więc problem? W tym, że nie zawsze owe rzeczowniki rozpoznajemy. Dotyczy to zwłaszcza form zakończonych na -anie, -enie, -cie, czyli tzw. gerundiów. Kto z nas nie zna form typu: niezrealizowanie, niewykonanie, niewywiązanie się z umowy, nieustalenie, nieużycie? Kłopot tylko w tym, że wielu Polaków zapisuje to rozdzielnie. A to jest już błąd. Skąd zaś się nam to bierze? Nadal wielu z nas traktuje te słowa jak czasowniki. A święta zasada szkolna, przytoczona chwilę wcześniej, mówiła... to, co mówiła. Tyle że nie obejmuje ona rzeczowników. A formy gerundialne rzeczownikami są.

- **z przymiotnikami i przysłówkami pochodzącymi od przymiotników** – to banał, ale wart odnotowania: nieuważny, niespokojny, niebezpieczny; nieuważnie, niespokojnie, niebezpiecznie; tu raczej mało kto z nas popełni błąd; przypominamy jednak z kronikarskiego obowiązku;
- **z imiesłowami przymiotnikowymi** – tym razem u niejednego z czytelników może podnieść się brew, kiedy zobaczy formy typu: niezrealizowany, nieumiejący, niewykorzystany, niezajmujący itd.: a jednak obecnie to jedyny możliwy sposób zapisu takich słów. Od 1997 roku obowiązuje zmodyfikowana zasada Rady Języka Polskiego, by podobne formy pisać tylko łącznie.

Dawniej mogliśmy to czynić w dwojaki sposób, w zależności od kontekstu. Obecnie ta zasada jest zmieniona. I bardzo dobrze! Im więcej wyjątków, tym gorzej dla nas, użytkowników języka.

Piszemy „nie” **rozdzielnie**:

- **z czasownikami** – to także banał, choć pamiętać musimy o kilku wyjątkach, typu: niedowiedzieć, niedosłyszeć, niedomagać, nienawidzić, niepokoić, niecierpliwieć (się);
- **z przysłówkami nie pochodzącymi od przymiotników** – nikogo nie zdziwią struktury typu: nie sposób, nie całkiem, nie zawsze, nie tylko; warto jedynie pamiętać, że są to przysłówki;
- **z imiennymi częściami mowy (rzeczownikami, przymiotnikami itd.), które występują jako formy zaprzeczone**.

Nikt z nas nie będzie protestował, kiedy przeczytamy, że zupa była niesłona. Gdy jednak sformułujemy to zdanie nieco inaczej, sytuacja się zmieni: Zupa była nie słona, ale słodka. To zaprzeczenie sprawia, że musimy strukturę z „nie” napisać rozdzielnie. Wymaga tego (chyba wyraźnie zaznaczony) kontekst zdania.

Pisownia częstek obcych typu „eko”, „spec”

Jeszcze do niedawna nie był to wielki problem dla naszych rodaków. Ale język się zmienia i obecnie mamy do czynienia z zalewem wszelkiego typu prefiksoidów typu hiper, mega, spec, anty, pro, eko i wielu, wielu innych. I jak radzić sobie z takimi konstrukcjami?

Zasada jest dość prosta. Na ogół będziemy używać ich tak jak zwykłych przedrostków. Czyli pisać powinniśmy łącznie z większością wyrazów. Zatem: ekopiknik, ekokonkurs, ekozabawa; antysmogowy, antystatyczny, antyurbanista; prospołeczny, proekologiczny, superwytrzymały, ekstraefektywny itd.

Sytuacja się zmienia w momencie, kiedy mamy do czynienia z wyrazami zapisywanymi od wielkich liter. Mogą to być nazwy własne, nazwy mieszkańców krajów czy regionów. W takich przypadkach częstki obce zapiszemy z tymi słowami w dość nietypowy sposób – musimy bowiem skorzystać z zapisów z łącznikiem (dywizem), czyli krótką kreską wstawianą do tekstów komputerowych za pomocą minusa. Tylko w ten sposób zapiszemy formy: eko-Polak, eko-Polska, eko-Orlen; anty-Rosjanin, anty-Amerykanin itd.

Powyższa zasada będzie dotyczyć także struktur z partykułą „nie”. Jeśli więc chcemy koniecznie kogoś nazwać nie-Polakiem, musimy zapisać to właśnie w taki sposób: z partykułą rozdzieloną krótką kreską. Do czego jednak ta ostatnia jest nam potrzebna? Polska ortografia nie akceptuje form z wielką literą w środku wyrazu, zatem zapis: niePolak nie jest możliwy do zastosowania w naszym języku.

Z kreską czy bez?

Wspominany wyżej dywiz może sprawiać nam trochę problemów. Jeśli jednak opanujemy zasady jego stosowania, ułatwimy życie sobie, a także wielu naszym odbiorcom.

Jaki problem czai się w stosowaniu tej kreski? Weźmy za przykład dwie struktury: czerwonożłoty i czerwono-żłoty. Czy w którymś z tych zapisów mamy błąd ortograficzny? Niekoniecznie. Zapis łączny lub z kreską informuje nas bowiem o różnej treści takich złożonych struktur. W pierwszym z przykładów mamy do czynienia z konstrukcją

nierównorzędną. Ważniejszą częstką jest forma stojąca na końcu słowa: kolor czerwonożłoty to tak naprawdę kolor żłoty, ale o lekko czerwonym odcieniu. Tak jak zapisujemy formy jasnoniebieski czy bladoróżowy – tak brzmieć będzie też czerwonożłoty.

Tymczasem zapis z kreską informuje nas o zupełnie innej rzeczywistości. Tak nazwiemy element dwukolorowy. Właśnie kolor czerwono-żłoty ma choćby flaga Hiszpanii. Są tam i poprzeczne pasy czerwone, i środkowy pas żłoty – ale są to dwie wyraźnie rozdzielone barwy.

Świeżo malowany, ale długogrający

Na koniec jeszcze jedna ciekawostka.

Jeśli ktoś z czytelników miałby dylemat, jak zapisać zestawienie przysłówka i przymiotnika (ewentualnie imiesłowu) – znalazłby szybko taką zasadę: podobne konstrukcje zapisujemy rozdzielnie, czyli: nowo otwarty, świeżo malowany, cicho chodzący.

Jednak jak w wielu przypadkach po regule głównej następują jej uszczegółowienia. I w słowniku ortograficznym zawarta jest adnotacja: jeśli taka struktura ma podkreślać stałość cechy opisywanego elementu – wtedy zapiszemy to łącznie. Zatem np. sklep może być tylko nowo otwarty, gdyż taka forma określa nietrwałość cechy sklepu. Ale pisać będziemy już np. zestaw głośnomówiący, gdyż dotyczy to stałej, definicyjnej wręcz cechy owego zestawu.

Co to dla nas oznacza? Musimy stale pamiętać o treści stosowanych słów. Jeśli chcemy opisać wyróżniającą cechę jakiegoś wytworu, dajmy na to: kleju – napiszemy, że jest on szybkoschnący. Ale jeśli chcemy opisać to, że dzięki cieplej i wietrznej pogodzie szybciej wyschną nasze ubrania, napiszemy: pranie szybko schnące na słońcu. Jak zatem widać, zasady są proste: piszemy takie struktury na ogół łącznie. Chyba że musimy napisać je rozdzielnie. Albo też z łącznikiem. Wszystko zależy od tego, co, z czym i po co łączymy. Bądźmy więc czujni!

DR MICHAŁ WIŚNICKI

językoznawca, orędownik prostej polszczyzny
w komunikacji publicznej, przekonujący do tego
rodzime urzędy od ponad 15 lat
e-mail: m.wisnicki@uw.edu.pl

Punkty Informacyjne Funduszy Europejskich

Usługi PIFE

**Diagnoza
pomysłu**

**Wskazanie źródeł
wsparcia z FE**

**Konsultacje na etapie
przygotowania wniosku**

**Konsultacje na etapie
realizacji projektu**

**Szkolenia
na temat FE**

**Spotkania
informacyjne**

39

**punktów
informacyjnych**

179 866

**konsultacji
w 2022 roku**

Centralny Punkt Informacyjny (Warszawa)

Główne Punkty Informacyjne

(Białystok, Gdańsk, Katowice, Kielce, Kraków,
Lublin, Łódź, Olsztyn, Opole, Poznań, Rzeszów, Szczecin,
Toruń, Warszawa, Wrocław, Zielona Góra)

Lokalne oraz Mobilne Punkty Informacyjne (w całej Polsce)

Konsultacje

telefoniczne

e-mailowe

pisemne

bezpośrednie

Zapytaj

o Fundusze Europejskie

Znajdź najbliższy
Punkt Informacyjny na

www.FunduszeEuropejskie.gov.pl/punkty

Bezpłatne konsultacje

Konsultacje indywidualne u klienta
(po uzgodnieniu z PIFE)

w Centrum

„w Centrum – Magazyn Projektów Europejskich” to kwartalnik wydawany przez jednostkę budżetową Centrum Projektów Europejskich w celu popularyzacji wiedzy o Funduszach Europejskich (FE) oraz o projektach współfinansowanych ze środków unijnych. Intencją wydawcy jest integrowanie wiedzy o dostępnych FE, które leżą w gestii różnych instytucji, i dostarczanie kompleksowych informacji potencjalnym wnioskodawcom oraz innym odbiorcom.

Redakcja

Magdalena Majewska, Andrzej Słodki, Agnieszka Wojda,
Centralny Punkt Informacyjny Funduszy Europejskich

Redakcja współpracuje także z autorami zewnętrznymi.

Zapraszamy do zgłaszania propozycji tematów, które Państwa zdaniem warto opisać szczegółowo w kolejnych wydaniach magazynu.

Kontakt

redakcja@cpe.gov.pl
Centrum Projektów Europejskich
ul. Domaniewska 39a
02-672 Warszawa
www.cpe.gov.pl
www.FunduszeEuropejskie.gov.pl

Publikacja jest współfinansowana ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego z programu Pomoc Techniczna dla Funduszy Europejskich 2021-2027.

Informacje podawane w magazynie „w Centrum” nie stanowią oficjalnego stanowiska Instytucji Zarządzających, Pośredniczących i Wdrażających poszczególne programy i nie mogą stanowić podstawy do formułowania jakichkolwiek roszczeń. Nie stanowią także oferty w rozumieniu prawa polskiego. Redakcja „w Centrum” nie odpowiada za błędną interpretację udzielonych informacji ani za skutki czynności podjętych na ich podstawie.

Egzemplarz bezpłatny
Nakład: 2500 egz.

Projekt okładki, opracowanie graficzne i skład
Grupa FLPR – www.flpr.pl

Korekta
Grupa FLPR – www.flpr.pl

Druk
Grupa FLPR – www.flpr.pl

CENTRUM PROJEKTÓW
EUROPEJSKICH

www.FunduszeEuropejskie.gov.pl

www.pife.gov.pl

Punkt Informacyjny
Funduszy Europejskich

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

